

KODEKS CYWILNY

ORZECZNICTWO
PIŚMIENNICTWO

Tom III
Zobowiązania
Część 1

Jacek Gudowski

**GUDI
LEX**

KODEKS CYWILNY

ORZECZNICTWO PIŚMIENNICTWO

Tom III Zobowiązania Część 1

Orzecznictwo Sądu Najwyższego z lat 1917–2019
oraz piśmiennictwo z lat 1828–2019,
dotyczące Kodeksu cywilnego
lub zachowujące ścisły związek z jego przepisami

Jacek Gudowski

Zamów książkę w księgarni internetowej

profinfo.pl
księgarnia internetowa

**GUDI
LEX**

Stan prawny na 1 kwietnia 2019 r.

Wydawca
Małgorzata Stańczak

Redaktor prowadzący
Joanna Tchorek

Opracowanie redakcyjne i łamanie
Violet Design Wioletta Kowalska

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by
Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2019

© Copyright by
Jacek Gudowski, 2019

ISBN 978-83-8160-437-6

Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 22 535 82 19
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Członkom Biura Studiów i Analiz Sądu Najwyższego oraz asystentom,
z podziękowaniem za wieloletnią twórczą współpracę
dedyкуюę

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	11
Przedmowa do tomu III	17
Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny	25

KSIĘGA TRZECIA

ZOBOWIĄZANIA	27
--------------------	----

TYTUŁ I

Przepisy ogólne	29
Art. 353. [Zobowiązanie]	29
Art. 353 ¹ . [Zasada swobody umów]	38
Art. 354. [Reguły wykonywania zobowiązań]	66
Art. 355. [Należyta staranność]	77
Art. 356. [Osobiste świadczenie dłużnika]	83
Art. 357. [Świadczenie rzeczy oznaczonych co do gatunku]	84
Art. 357 ¹ . [<i>Rebus sic stantibus</i>]	85
Art. 358. [Zasada walutowości]	103
Art. 358 ¹ . [Zasada nominalizmu]	113
Art. 359. [Odsetki]	139
Art. 360. [Termin płatności odsetek]	151
Art. 361. [Granice odpowiedzialności]	151
Art. 362. [Przyczynienie się poszkodowanego]	212
Art. 363. [Formy naprawienia szkody]	248
Art. 364. [Sposoby zabezpieczenia]	274
Art. 365. [Zobowiązanie przemienne]	275
Art. 365 ¹ . [Zobowiązanie bezterminowe o charakterze ciągłym]	277

TYTUŁ II

Wielość dłużników albo wierzycieli	279
--	-----

DZIAŁ I

Zobowiązania solidarne	279
Art. 366. [Solidarność dłużników]	279
Art. 367. [Solidarność wierzycieli]	287
Art. 368. [Solidarność mimo odmienności świadczenia]	288
Art. 369. [Źródło solidarności]	288
Art. 370. [Wspólne mienie]	290

Art. 371.	[Niepogarszanie sytuacji współdłużników]	291
Art. 372.	[Przerwanie lub zawieszenie biegu przedawnienia]	292
Art. 373.	[Zwolnienie z długu lub zrzeczenie się solidarności]	292
Art. 374.	[Nowacja a solidarność]	293
Art. 375.	[Zarzuty dłużnika solidarnego]	294
Art. 376.	[Regres dłużników solidarnych]	296
Art. 377.	[Zasada wzajemnej reprezentacji wierzycieli solidarnych]	300
Art. 378.	[Regres wierzycieli solidarnych]	300

DZIAŁ II

Zobowiązania podzielne i niepodzielne	300	
Art. 379.	[Podzielność świadczenia]	300
Art. 380.	[Odpowiedzialność dłużników]	303
Art. 381.	[Uprawnienia wierzycieli]	304
Art. 382.	[Ochrona wierzycieli]	305
Art. 383.	[Regres wierzycieli uprawnionych do świadczenia niepodzielnego]	305

TYTUŁ III

Ogólne przepisy o zobowiązaniach umownych	306	
Art. 383 ¹ .	[Zakaz pobierania przez przedsiębiorcę od konsumenta opłat związanych z korzystaniem z określonych sposobów płatności w wysokości wyższej od kosztów ponoszonych z tego tytułu przez samego przedsiębiorcę]	306
Art. 384.	[Wzorzec umowy]	306
Art. 384 ¹ .	[Stosunek umowny o charakterze ciągłym]	313
Art. 385.	[Transparentność wzorca]	315
Art. 385 ¹ .	[Niedozwolone postanowienia umowne]	318
Art. 385 ² .	[Chwila oceny]	333
Art. 385 ³ .	[Katalog klauzul niedozwolonych]	335
Art. 385 ⁴ .	[Zbieg wzorców]	337
Art. 386.	(uchylony)	338
Art. 387.	[<i>Impossibilium nulla obligatio est</i>]	338
Art. 388.	[Wyzysk]	341
Art. 389.	[Umowa przedwstępna]	346
Art. 390.	[Uchylenie się od zawarcia umowy przyrzeczonej]	362
Art. 391.	[Umowa o świadczenie przez osobę trzecią]	372
Art. 392.	[Umowa o zwolnienie dłużnika od obowiązku świadczenia]	376
Art. 393.	[Umowa o świadczenie na rzecz osoby trzeciej]	379
Art. 394.	[Zadatek]	387
Art. 395.	[Prawo odstąpienia]	396
Art. 396.	[Odstępne]	403

TYTUŁ IV (uchylony)

Art. 397. (uchylony)	404
Art. 398. (uchylony)	404
Art. 399. (uchylony)	404
Art. 400. (uchylony)	404
Art. 401. (uchylony)	404
Art. 402. (uchylony)	404
Art. 403. (uchylony)	404
Art. 404. (uchylony)	404

TYTUŁ V

Bezpodstawne wzbogacenie	405
Art. 405. [Bezpodstawne wzbogacenie]	405
Art. 406. [Obowiązek wydania korzyści]	437
Art. 407. [Przejęcie obowiązku na osobę trzecią]	439
Art. 408. [Rozliczenie nakładów]	441
Art. 409. [Wygaśnięcie obowiązku]	442
Art. 410. [Świadczenie nienależne]	448
Art. 411. [Wyłączenie zwrotu świadczenia]	464
Art. 412. [Przepadek na rzecz Skarbu Państwa]	472
Art. 413. [Świadczenie z gry lub zakładu]	482
Art. 414. [Obowiązek naprawienia szkody]	483

TYTUŁ VI

Czyny niedozwolone	485
Art. 415. [Odpowiedzialność <i>ex delicto</i>]	485
Art. 416. [Odpowiedzialność osoby prawnej]	590
Art. 417. [Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przez władzę publiczną]	594
Art. 417 ¹ . [Źródła szkody]	685
Art. 417 ² . [Odpowiedzialność na zasadzie słuszności]	709
Art. 418. (utracił moc)	720
Art. 419. (uchylony)	720
Art. 420. (uchylony)	720
Art. 420 ¹ . (uchylony)	720
Art. 420 ² . (uchylony)	720
Art. 421. [Pierwszeństwo <i>lex specialis</i>]	721
Art. 422. [Odpowiedzialność podżegacza, pomocnika, korzystającego ze szkody]	721
Art. 423. [Obrona konieczna]	728
Art. 424. [Stan wyższej konieczności]	730
Art. 425. [Niepoczytalność]	732
Art. 426. [Małoletni do lat trzynastu]	735
Art. 427. [Wina w nadzorze]	737
Art. 428. [Odpowiedzialność w braku osób zobowiązanych do nadzoru]	743
Art. 429. [Wina w wyborze]	745
Art. 430. [Szkoda wyrządzona przez podwładnego]	753

Art. 431.	[Szkoda wyrządzona przez zwierzęta]	768
Art. 432.	[Samopomoc polegająca na zajęciu cudzego zwierzęcia]	771
Art. 433.	[Wyrzucenie, wylanie, spadnięcie]	772
Art. 434.	[Zawalenie się budynku]	776
Art. 435.	[Prowadzący przedsiębiorstwo lub zakład]	784
Art. 436.	[Samoistny posiadacz mechanicznego środka komunikacji]	816
Art. 437.	[Zakaz wyłączenia odpowiedzialności]	847
Art. 438.	[Szkoda poniesiona w cudzym lub wspólnym interesie]	848
Art. 439.	[Żądanie odwrócenia grożącego niebezpieczeństwa]	848
Art. 440.	[Ograniczenie wysokości odszkodowania]	850
Art. 441.	[Solidarność; regres]	854
Art. 442.	(uchylony)	870
Art. 442 ¹ .	[Przedawnienie roszczeń]	871
Art. 443.	[Zbieg podstaw odpowiedzialności]	901
Art. 444.	[Szkoda na osobie]	903
Art. 445.	[Zadośćuczynienie]	965
Art. 446.	[Szkody majątkowe wynikające ze śmierci]	1014
Art. 446 ¹ .	[Odpowiedzialność za szkody doznane przed urodzeniem]	1063
Art. 447.	[Kapitalizacja renty]	1064
Art. 448.	[Zadośćuczynienie za naruszenie dobra osobistego]	1067
Art. 449.	[Zbywalność roszczeń]	1087

TYTUŁ VI¹

Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną

przez produkt niebezpieczny .....

Art. 449 ¹ .	[Produkt niebezpieczny]	1088
Art. 449 ² .	[Szkoda na mieniu]	1093
Art. 449 ³ .	[Wyłączenie odpowiedzialności]	1093
Art. 449 ⁴ .	[Domniemanie]	1093
Art. 449 ⁵ .	[Osoby odpowiedzialne jak producent]	1094
Art. 449 ⁶ .	[Odpowiedzialność osób trzecich]	1094
Art. 449 ⁷ .	[Ograniczenie zakresu odszkodowania]	1094
Art. 449 ⁸ .	[Przedawnienie roszczeń]	1094
Art. 449 ⁹ .	[Reguła wykluczająca]	1095
Art. 449 ¹⁰ .	[Norma kolizyjna]	1095
Art. 449 ¹¹ .	(uchylony)	1095

KODEKS CYWILNY

ORZECZNICTWO PIŚMIENNICTWO

Tom III Zobowiązania Część 2

Orzecznictwo Sądu Najwyższego z lat 1917–2019
oraz piśmiennictwo z lat 1828–2019,
dotyczące Kodeksu cywilnego
lub zachowujące ścisły związek z jego przepisami

Jacek Gudowski

**GUDI
LEX**

Członkom Biura Studiów i Analiz Sądu Najwyższego oraz asystentom,
z podziękowaniem za wieloletnią twórczą współpracę
dedyкуюę

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	25
Przedmowa do tomu III	31
Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny	39

TYTUŁ VII

Wykonanie zobowiązań i skutki ich niewykonania	41
--	----

DZIAŁ I

Wykonanie zobowiązań	41
Art. 450. [Świadczenie częściowe]	41
Art. 451. [Sposób zaliczenia]	43
Art. 452. [Świadczenie do rąk osoby nieuprawnionej]	48
Art. 453. [<i>Datio in solutum</i>]	50
Art. 454. [Miejsce spełnienia świadczenia]	51
Art. 454 ¹ . [Miejsce spełnienia świadczenia przez przedsiębiorcę]	56
Art. 455. [Termin spełnienia świadczenia]	56
Art. 456. [Świadczenia częściowe bliżej nieokreślone]	69
Art. 457. [Zastrzeżenie terminu na korzyść dłużnika]	69
Art. 458. [Żądanie spełnienia świadczenia bez względu na termin]	69
Art. 459. [Spis rzeczy lub przedmiotów]	70
Art. 460. [Zestawienie wpływów i wydatków]	71
Art. 461. [<i>Ius retentionis</i>]	72
Art. 462. [Pokwitowanie]	80
Art. 463. [Odmowa pokwitowania]	82
Art. 464. [Świadczenie do rąk okazującego pokwitowanie]	82
Art. 465. [Zwrot dokumentu stwierdzającego zobowiązanie] ...	82
Art. 466. [Domniemania]	82
Art. 467. [Złożenie przedmiotu świadczenia do depozytu]	82
Art. 468. [Zawiadomienie o depozycie]	86
Art. 469. [Odebranie z depozytu]	86
Art. 470. [Skutki złożenia do depozytu]	87

DZIAŁ II

Skutki niewykonania zobowiązań	89
Art. 471. [Odpowiedzialność <i>ex contractu</i>]	89
Art. 472. [Odpowiedzialność dłużnika]	120

Art. 473.	[Umowne modyfikacje odpowiedzialności]	122
Art. 474.	[Odpowiedzialność za działania i zaniechania osób trzecich]	124
Art. 475.	[Następcza niemożliwość świadczenia]	128
Art. 476.	[Zwłoka dłużnika]	134
Art. 477.	[Odpowiedzialność za szkodę spowodowaną zwłoką]	140
Art. 478.	[Odpowiedzialność za rzeczy oznaczone co do tożsamości]	142
Art. 479.	[Odpowiedzialność za rzeczy oznaczone co do gatunku]	142
Art. 480.	[Wykonanie zastępcze]	143
Art. 481.	[Odsetki za opóźnienie]	145
Art. 482.	[Zakaz anatocyzmu]	167
Art. 483.	[Kara umowna]	170
Art. 484.	[Wysokość kary umownej a odszkodowanie]	184
Art. 485.	[Odpowiednie stosowanie]	194
Art. 486.	[Zwłoka wierzyciela]	194

DZIAŁ III

Wykonanie i skutki niewykonania zobowiązań

z umów wzajemnych	196
Art. 487. [Umowa wzajemna]	196
Art. 488. [Świadczenia wzajemne]	200
Art. 489. (uchylony)	202
Art. 490. [Powstrzymanie się ze spełnieniem świadczenia]	202
Art. 491. [Skutki zwłoki]	203
Art. 492. [Odstąpienie od umowy]	210
Art. 492 ¹ . [Skutki uchybienia obowiązkom w zakresie spełnienia świadczenia]	213
Art. 493. [Niemożliwość świadczenia, za którą odpowiada zobowiązany]	213
Art. 494. [Skutki odstąpienia]	214
Art. 495. [Niemożliwość świadczenia, za którą nie odpowiada żadna strona]	220
Art. 496. [Prawo zatrzymania świadczenia]	221
Art. 497. [Odpowiednie stosowanie]	225

TYTUŁ VIII

Potrącenie, odnowienie, zwolnienie z długu	228
Art. 498. [Potrącenie]	228
Art. 499. [Oświadczenie o potrąceniu]	246
Art. 500. [Uszczerbek]	249
Art. 501. [Odroczenie wykonania zobowiązania]	249
Art. 502. [Potrącenie wierzytelności przedawnionej]	250
Art. 503. [Odpowiednie stosowanie]	250
Art. 504. [Zajęcie wierzytelności]	251
Art. 505. [Wylączenie potrącenia]	251

Art. 506. [Nowacja]	254
Art. 507. [Nowacja a zabezpieczenie wierzytelności]	260
Art. 508. [Zwolnienie z długu]	260

TYTUŁ IX

Zmiana wierzyciela lub dłużnika	263
--	-----

DZIAŁ I

Zmiana wierzyciela	263
Art. 509. [Cesja]	263
Art. 510. [Charakter prawny]	286
Art. 511. [Forma]	288
Art. 512. [Spełnienie świadczenia do rąk cedenta]	289
Art. 513. [Zarzuty dłużnika przeciwko cesjonariuszowi]	291
Art. 514. [<i>Pactum de non cedendo</i>]	295
Art. 515. [Zarzuty cedenta przeciwko dłużnikowi]	298
Art. 516. [Odpowiedzialność cedenta]	298
Art. 517. [Wyłączenie stosowania przepisów o cesji]	299
Art. 518. [Wstąpienie w prawa wierzyciela]	300

DZIAŁ II

Zmiana dłużnika	307
Art. 519. [Przejęcie długu]	307
Art. 520. [Termin do wyrażenia zgody]	315
Art. 521. [Uzależnienie skuteczności od zgody dłużnika albo wierzyciela]	315
Art. 522. [Forma]	315
Art. 523. [Zwolnienie z długów związanych z własnością nieruchomości]	317
Art. 524. [Zarzuty przejmującego przeciwko wierzycielowi]	318
Art. 525. [Wygaśnięcie zabezpieczeń]	318
Art. 526. (uchylony)	319

TYTUŁ X

Ochrona wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika	320
Art. 527. [<i>Actio pauliana</i>]	320
Art. 528. [Korzyść majątkowa uzyskana bezpłatnie]	353
Art. 529. [Domniemanie]	354
Art. 530. [Działanie w zamiarze pokrzywdzenia przyszłych wierzycieli]	355
Art. 531. [Sposób wykonania prawa zaskarżenia]	356
Art. 532. [Pierwszeństwo zaspokojenia]	359
Art. 533. [Zwolnienie się od zadośćuczynienia]	362
Art. 534. [Termin zawity]	362

TYTUŁ XI	
Sprzedaż	364
DZIAŁ I	
Przepisy ogólne	364
Art. 535. [Umowa sprzedaży]	364
Art. 535 ¹ . (uchylony)	373
Art. 536. [Sposób określenia ceny]	377
Art. 537. [Cena sztywna]	379
Art. 538. [Cena maksymalna]	381
Art. 539. [Cena minimalna]	383
Art. 540. [Cena wynikowa]	383
Art. 541. [Przedawnienie roszczeń]	384
Art. 542. (uchylony)	385
Art. 543. [Oferta handlowa]	385
Art. 543 ¹ . [Sprzedaż konsumencka]	385
Art. 544. [Sprzedaż na odległość]	386
Art. 545. [Wydanie i odebranie rzeczy]	387
Art. 546. [Obowiązek informowania i załączenia instrukcji] ...	387
Art. 546 ¹ . [Obowiązek informowania przy sprzedaży konsumenckiej]	388
Art. 547. [Koszty wydania i odebrania rzeczy]	389
Art. 548. [Przejście korzyści i ciężarów]	389
Art. 549. [Sprzedaż specyfikacyjna]	391
Art. 550. [Wyłączność]	391
Art. 551. [Zwłoka w odbiorze]	391
Art. 552. [Zwłoka w zapłacie części ceny]	392
Art. 553. (uchylony)	392
Art. 554. [Skrócone przedawnienie roszczeń]	393
Art. 555. [Sprzedaż energii, praw oraz wody]	396
Art. 555 ¹ . (uchylony)	397
DZIAŁ II	
Rękojnia za wady	397
Art. 556. [Rękojnia]	397
Art. 556 ¹ . [Wada fizyczna]	409
Art. 556 ² . [Domniemanie istnienia wady fizycznej w chwili przejścia niebezpieczeństwa na kupującego przy sprzedaży konsumenckiej]	411
Art. 556 ³ . [Wada prawna]	411
Art. 557. [Zwolnienie od odpowiedzialności]	412
Art. 558. [Modyfikacje odpowiedzialności]	414
Art. 559. [Granice czasowe odpowiedzialności]	415
Art. 560. [Uprawnienia kupującego]	415
Art. 561. [Wymiana rzeczy, usunięcie wady]	421
Art. 561 ¹ . [Demontaż rzeczy]	423
Art. 561 ² . [Obowiązek dostarczenia wadliwej rzeczy na koszt sprzedawcy do miejsca oznaczonego w umowie]	424

Art. 561 ³ . [Koszty wymiany lub naprawy]	424
Art. 561 ⁴ . [Obowiązek sprzedawcy przyjęcia wadliwej rzeczy]	424
Art. 561 ⁵ . [Żądanie przez kupującego będącego konsumentem wymiany rzeczy, usunięcia wady albo obniżenia ceny]	424
Art. 562. [Rezygnacja z następnych partii]	424
Art. 563. [Utrata uprawnień]	425
Art. 564. [Podstępne zatajenie wady]	425
Art. 565. [Ograniczenie prawa odstąpienia]	425
Art. 566. [Żądanie naprawienia szkody]	426
Art. 567. [Zwłoka sprzedawcy z odebraniem rzeczy]	429
Art. 568. [Wygaśnięcie uprawnień z rękojmi za wady fizyczne. Przedawnienie roszczenia o usunięcie wady lub wymianę rzeczy]	429
Art. 568 ¹ . [Odpowiedzialność za wady rzeczy, których termin przydatności kończy się przed upływem dwóch lat]	435
Art. 569. (uchylony)	435
Art. 570. (uchylony)	435
Art. 571. (uchylony)	435
Art. 572. (uchylony)	435
Art. 572 ¹ . (uchylony)	435
Art. 573. [Obowiązki kupującego przy dochodzeniu roszczeń przez osoby trzecie]	436
Art. 574. [Żądanie naprawienia szkody]	436
Art. 575. [Uprawnienia kupującego przy wydaniu rzeczy osobie trzeciej]	436
Art. 575 ¹ . [Upoważnienie przemienne sprzedawcy]	437
Art. 576. [Rękojmia za wady prawne]	437

DZIAŁ II'

Roszczenie sprzedawcy w związku z wadliwością

rzeczy sprzedanej	438
Art. 576 ¹ . [Roszczenie sprzedawcy o naprawienie szkody do poprzednich sprzedawców]	438
Art. 576 ² . [Przedawnienie roszczenia sprzedawcy]	438
Art. 576 ³ . [Stosowanie przepisów o obowiązku naprawienia szkody]	439
Art. 576 ⁴ . [Zakaz wyłączenia oraz ograniczenia odpowiedzialności poprzednich sprzedawców]	439

DZIAŁ III

Gwarancja przy sprzedaży	439
Art. 577. [Gwarancja]	439
Art. 577 ¹ . [Oświadczenie gwarancyjne]	454
Art. 577 ² . [Dokument gwarancyjny]	454
Art. 577 ³ . [Wydanie dokumentu gwarancyjnego]	455

Art. 578.	[Zakres odpowiedzialności]	455
Art. 579.	[Gwarancja a rękojmia]	455
Art. 580.	[Obowiązki korzystającego i gwaranta]	457
Art. 581.	[Bieg terminu gwarancji]	458
Art. 582.	(uchylony)	460

DZIAŁ IV

Szczególne rodzaje sprzedaży	460
------------------------------	-----

Rozdział I

Sprzedaż na raty	460
-------------------------	-----

Art. 583.	[Sprzedaż ratalna]	460
Art. 584.	[Rękojmia przy sprzedaży ratalnej]	461
Art. 585.	[Zapłata przed terminem]	461
Art. 586.	[Zastrzeżenie wymagalności]	461
Art. 587.	[Wyłączenie stosowania]	462
Art. 588.	[Sprzedaż na kredyt]	462

Rozdział II

Zastrzeżenie własności rzeczy sprzedanej.

Sprzedaż na próbę	462
--------------------------	-----

Art. 589.	[Zastrzeżenie własności]	462
Art. 590.	[Forma zastrzeżenia]	464
Art. 591.	[Wynagrodzenie za zużycie lub uszkodzenie]	464
Art. 592.	[Sprzedaż na próbę]	464

Rozdział III

Prawo odkupu	465
---------------------	-----

Art. 593.	[Prawo odkupu]	465
Art. 594.	[Skutki wykonania prawa odkupu]	467
Art. 595.	[Niezbymwalność i niepodzielność]	468

Rozdział IV

Prawo pierwokupu	468
-------------------------	-----

Art. 596.	[Prawo pierwokupu]	468
Art. 597.	[Sprzedaż warunkowa]	479
Art. 598.	[Obowiązek zawiadomienia uprawnionego]	481
Art. 599.	[Odpowiedzialność zobowiązanego]	482
Art. 600.	[Wykorzystanie prawa pierwokupu]	484
Art. 601.	[Zabezpieczenie zapłaty]	486
Art. 602.	[Niezbymwalność i niepodzielność]	486

TYTUŁ XII

Zamiana	488
----------------	-----

Art. 603.	[Umowa zamiany]	488
Art. 604.	[Odpowiednie stosowanie]	489

TYTUŁ XIII

Dostawa	490
Art. 605. [Umowa dostawy]	490
Art. 605 ¹ . (uchylony)	492
Art. 606. [Forma]	492
Art. 607. [Sprawdzanie jakości surowców]	492
Art. 608. [Uprawnienia kontrolne odbiorcy]	492
Art. 609. [Rękojmia dostawcy]	493
Art. 610. [Odstąpienie od umowy]	493
Art. 611. [Uprawnienie ingerowania]	493
Art. 612. [Odpowiednie stosowanie]	493

TYTUŁ XIV

Kontraktacja	495
Art. 613. [Umowa kontraktacji]	495
Art. 614. [Solidarność kilku producentów]	500
Art. 615. [Świadczenia dodatkowe]	500
Art. 616. [Forma]	503
Art. 617. [Nadzór i kontrola]	503
Art. 618. [Miejsce spełnienia świadczenia]	503
Art. 619. (uchylony)	504
Art. 620. [Podzielność świadczenia]	504
Art. 621. [Rękojmia producenta]	504
Art. 622. [Zwrot zaliczek i kredytów]	506
Art. 623. [Obowiązki producenta przy niemożliwości świadczenia]	507
Art. 624. [Przedawnienie roszczeń]	507
Art. 625. [Rozszerzona skuteczność]	509
Art. 626. [Wniesienie przez producenta gospodarstwa do rolniczej spółdzielni produkcyjnej]	510

TYTUŁ XV

Umowa o dzieło	511
Art. 627. [Umowa o dzieło]	511
Art. 627 ¹ . (uchylony)	522
Art. 628. [Określenie wynagrodzenia]	522
Art. 629. [Wynagrodzenie kosztorysowe]	525
Art. 630. [Podwyższenie wynagrodzenia]	526
Art. 631. [Znaczące podwyższenie wynagrodzenia]	527
Art. 632. [Wynagrodzenie ryczałtowe]	527
Art. 633. [Rozliczenie materiałów]	531
Art. 634. [Ocena materiałów]	531
Art. 635. [Opóźnienie wykonawcy]	532
Art. 636. [Sposób wykonywania dzieła]	533
Art. 636 ¹ . [Dzieło będące rzeczą ruchomą zamówione przez konsumenta]	536
Art. 637. (uchylony)	536
Art. 638. [Rękojmia za wady dzieła]	536

Art. 639.	[Niewykonanie dzieła z przyczyn leżących po stronie zamawiającego]	538
Art. 640.	[Brak współdziałania zamawiającego]	540
Art. 641.	[Ryzyko utraty lub uszkodzenia materiału]	541
Art. 642.	[Zapłata wynagrodzenia]	542
Art. 643.	[Odebranie dzieła]	544
Art. 644.	[Odstąpienie przez zamawiającego]	544
Art. 645.	[Śmierć lub niezdolność do pracy wykonawcy]	546
Art. 646.	[Przedawnienie roszczeń]	546

TYTUŁ XVI

Umowa o roboty budowlane	551	
Art. 647.	[Umowa o roboty budowlane]	551
Art. 647 ¹ .	[Podwykonawstwo]	565
Art. 648.	[Forma]	575
Art. 649.	[Rozstrzygnięcie wątpliwości]	576
Art. 649 ¹ .	[Gwarancja zapłaty]	576
Art. 649 ² .	[Zakaz wyłączenia lub ograniczania żądania gwarancji zapłaty]	577
Art. 649 ³ .	[Wysokość gwarancji zapłaty]	578
Art. 649 ⁴ .	[Brak żądanej gwarancji zapłaty]	578
Art. 649 ⁵ .	[Dalsze stosowanie przepisów]	578
Art. 650.	(uchylony)	578
Art. 651.	[Zawiadomienie o przeszkodach]	579
Art. 652.	[Przejęcie terenu budowy]	579
Art. 653.	(uchylony)	580
Art. 654.	[Odbiór częściowy]	580
Art. 655.	[Uprawnienia wykonawcy w razie szkód spowodowanych przez inwestora]	581
Art. 656.	[Odpowiednie stosowanie]	581
Art. 657.	[Ograniczenie lub wyłączenie odstąpienia od umowy]	586
Art. 658.	[Umowa o remont]	587

TYTUŁ XVII

Najem i dzierżawa	588
--------------------------------	-----

DZIAŁ I

Najem	588
--------------------	-----

Rozdział I

Przepisy ogólne	588	
Art. 659.	[Umowa najmu]	588
Art. 660.	[Forma]	599
Art. 661.	[Domniemanie najmu na czas nieoznaczony]	599
Art. 662.	[Prawa i obowiązki stron]	599
Art. 663.	[Naprawy konieczne]	600
Art. 664.	[Wady rzeczy najętej]	601

Art. 665.	[Roszczenia osób trzecich]	603
Art. 666.	[Sposób używania rzeczy]	603
Art. 667.	[Zmiany przeznaczenia rzeczy]	604
Art. 668.	[Podnajem, bezpłatne używanie]	606
Art. 669.	[Płatność czynszu]	607
Art. 670.	[Ustawowe prawo zastawu]	608
Art. 671.	[Wygaśnięcie zastawu]	609
Art. 672.	[Zwłoka z zapłatą czynszu]	610
Art. 673.	[Terminy wypowiedzenia najmu]	612
Art. 674.	[Domniemane przedłużenie najmu]	618
Art. 675.	[Zwrot rzeczy najętej]	619
Art. 676.	[Ulepszenia]	623
Art. 677.	[Przedawnienie roszczeń]	627
Art. 678.	[Zbycie rzeczy najętej]	630
Art. 679.	[Wypowiedzenie najmu przez nabywcę]	635

Rozdział II

Najem lokalu	635	
Art. 680.	[Odpowiednie stosowanie]	635
Art. 680 ¹ .	[Najem lokalu przez małżonków]	638
Art. 681.	[Nakłady obciążające najemcę lokalu]	639
Art. 682.	[Wady lokalu zagrażające zdrowiu]	639
Art. 683.	[Porządek domowy]	639
Art. 684.	[Urządzenia zakładane przez najemcę]	640
Art. 685.	[Wykroczenie przeciw porządkowi domowemu]	641
Art. 685 ¹ .	[Podwyżka czynszu]	643
Art. 686.	[Zastaw na wniesionych ruchomościach]	644
Art. 687.	[Zwłoka z zapłatą czynszu]	645
Art. 688.	[Wypowiedzenie najmu zawartego na czas nieoznaczony]	647
Art. 688 ¹ .	[Odpowiedzialność solidarna]	648
Art. 688 ² .	[Zgoda wynajmującego na podnajem]	648
Art. 689.	(uchylony)	649
Art. 690.	[Ochrona praw najemcy lokalu]	649
Art. 691.	[Wstąpienie w stosunek najmu]	652
Art. 692.	[Wyłączenie stosowania]	662

DZIAŁ II

Dzierżawa	663	
Art. 693.	[Umowa dzierżawy]	663
Art. 694.	[Odpowiednie stosowanie]	672
Art. 695.	[Domniemanie dzierżawy na czas nieoznaczony]	676
Art. 696.	[Wykonywanie dzierżawy]	677
Art. 697.	[Naprawy niezbędne do zachowania przedmiotu dzierżawy]	677
Art. 698.	[Oddanie do używania lub poddzierżawy]	677
Art. 699.	[Płatność czynszu]	678

Art. 700.	[Obniżenie czynszu]	679
Art. 701.	[Ustawowe prawo zastawu]	680
Art. 702.	[Rozszerzenie zastawu]	681
Art. 703.	[Zwłoka z zapłatą czynszu]	681
Art. 704.	[Wypowiedzenie dzierżawy gruntu rolnego]	682
Art. 705.	[Zwrot rzeczy dzierżawionej]	684
Art. 706.	[Zwrot nakładów na zasiewy]	684
Art. 707.	[Stosunkowe rozliczenie czynszu]	685
Art. 708.	[Odpowiednie stosowanie]	685
Art. 709.	[Dzierżawa praw]	686

TYTUŁ XVII¹

Umowa leasingu	687
Art. 709 ¹ . [Leasing operacyjny]	687
Art. 709 ² . [Forma]	691
Art. 709 ³ . [Niewydanie rzeczy a płatność rat]	692
Art. 709 ⁴ . [Obowiązki finansującego]	692
Art. 709 ⁵ . [Utrata rzeczy leasingowanej]	692
Art. 709 ⁶ . [Koszty ubezpieczenia]	692
Art. 709 ⁷ . [Obowiązki korzystającego]	693
Art. 709 ⁸ . [Wady rzeczy leasingowanej]	693
Art. 709 ⁹ . [Sposób używania rzeczy]	694
Art. 709 ¹⁰ . [Zmiana przeznaczenia rzeczy]	694
Art. 709 ¹¹ . [Wypowiedzenie umowy przez finansującego]	695
Art. 709 ¹² . [Oddanie rzeczy do używania osobie trzeciej]	695
Art. 709 ¹³ . [Zwłoka w płatności rat]	695
Art. 709 ¹⁴ . [Zbycie rzeczy przez finansującego]	695
Art. 709 ¹⁵ . [Żądanie natychmiastowego zapłacenia rat]	696
Art. 709 ¹⁶ . [Leasing finansowy]	698
Art. 709 ¹⁷ . [Odpowiedzialność za wady]	698
Art. 709 ¹⁸ . [Odpowiednie stosowanie]	698

TYTUŁ XVIII

Użyczenie	699
Art. 710. [Umowa użyczenia]	699
Art. 711. [Wady rzeczy użyczonej]	702
Art. 712. [Sposób używania rzeczy]	702
Art. 713. [Koszty, wydatki, nakłady]	703
Art. 714. [Odpowiedzialność za przypadkową utratę rzeczy lub jej uszkodzenie]	704
Art. 715. [Wygaśnięcie użyczenia]	705
Art. 716. [Żądanie zwrotu przed terminem]	705
Art. 717. [Odpowiedzialność solidarna]	706
Art. 718. [Zwrot rzeczy użyczonej]	707
Art. 719. [Przedawnienie roszczeń]	707

TYTUŁ XIX

Pożyczka	709
Art. 720. [Umowa pożyczki]	709
Art. 721. [Odstąpienie od umowy przez dającego pożyczkę]	714
Art. 722. [Przedawnienie roszczenia o wydanie]	714
Art. 723. [Termin zwrotu pożyczki]	714
Art. 724. [Odpowiedzialność za wady]	715

TYTUŁ XX

Umowa rachunku bankowego	716
Art. 725. [Umowa rachunku bankowego]	716
Art. 726. [Uprawnienie do obrotu pieniędzmi]	722
Art. 727. [Odmowa wykonania zlecenia]	722
Art. 728. [Wyciąg z rachunku; obowiązek informowania]	722
Art. 729. [Zmiana miejsca zamieszkania lub siedziby]	723
Art. 730. [Wypowiedzenie umowy]	724
Art. 731. [Przedawnienie roszczeń]	724
Art. 732. [Odpowiednie stosowanie]	725
Art. 733. [Rozliczenia pieniężne]	725

TYTUŁ XXI

Zlecenie	726
Art. 734. [Umowa zlecenia]	726
Art. 735. [Zasada odpłatności zlecenia]	739
Art. 736. [Odmowa przyjęcia zlecenia]	741
Art. 737. [Odstąpienie od wskazań dającego zlecenie]	741
Art. 738. [Powierzenie zlecenia zastępcy]	741
Art. 739. [Rozszerzenie odpowiedzialności]	742
Art. 740. [Obowiązek informowania zleceniodawcy]	742
Art. 741. [Zakaz używania rzeczy i pieniędzy zleceniodawcy]	744
Art. 742. [Zwrot wydatków; zwolnienie od zobowiązań]	745
Art. 743. [Zaliczka]	745
Art. 744. [Wymagalność wynagrodzenia]	745
Art. 745. [Odpowiedzialność solidarna]	746
Art. 746. [Wypowiedzenie umowy zlecenia]	746
Art. 747. [Następstwa śmierci zleceniodawcy]	749
Art. 748. [Następstwa śmierci przyjmującego zlecenie]	749
Art. 749. [Skutki wygaśnięcia zlecenia]	750
Art. 750. [Umowy o świadczenie usług]	750
Art. 751. [Przedawnienie roszczeń]	765

TYTUŁ XXII

Prowadzenie cudzych spraw bez zlecenia	767
Art. 752. [<i>Negotiorum gestio</i>]	767
Art. 753. [Zawiadomienie osoby zastępowanej; rozliczenia] ...	771
Art. 754. [Skutki działania wbrew woli zainteresowanego]	772

Art. 755.	[Przywrócenie stanu poprzedniego; naprawienie szkód]	774
Art. 756.	[Potwierdzenie osoby zastępowanej]	774
Art. 757.	[Ratowanie cudzego dobra]	775

TYTUŁ XXIII

Umowa agencyjna	776	
Art. 758.	[Umowa agencyjna]	776
Art. 758 ¹ .	[Prowizja]	784
Art. 758 ² .	[Żądanie pisemnego potwierdzenia]	785
Art. 759.	[Domniemane upoważnienie agenta]	785
Art. 760.	[Zasada lojalności]	785
Art. 760 ¹ .	[Obowiązki agenta]	786
Art. 760 ² .	[Obowiązki dającego zlecenie]	786
Art. 760 ³ .	[Brak umocowania albo przekroczenie jego zakresu]	786
Art. 761.	[Roszczenie o prowizję]	787
Art. 761 ¹ .	[Prowizja za umowy zawarte po rozwiązaniu stosunku agencyjnego]	788
Art. 761 ² .	[Działanie kilku agentów]	789
Art. 761 ³ .	[Wymagalność prowizji]	789
Art. 761 ⁴ .	[Utrata roszczenia o prowizję]	790
Art. 761 ⁵ .	[Zasady rozliczania prowizji]	790
Art. 761 ⁶ .	[Zastrzeżenie wynagrodzenia w formie prowizji]	790
Art. 761 ⁷ .	[Klauzula <i>del credere</i>]	790
Art. 762.	[Roszczenie o zwrot wydatków]	791
Art. 763.	[Ustawowe prawo zastawu]	792
Art. 764.	[Zmiana kwalifikacji umowy]	792
Art. 764 ¹ .	[Termin wypowiedzenia]	792
Art. 764 ² .	[Nadzwyczajne wypowiedzenie]	793
Art. 764 ³ .	[Świadczenie wyrównawcze]	793
Art. 764 ⁴ .	[Wyłączenie świadczenia wyrównawczego]	795
Art. 764 ⁵ .	[Zakaz umawiania się na niekorzyść agenta]	796
Art. 764 ⁶ .	[Umowny zakaz konkurencji]	796
Art. 764 ⁷ .	[Odwołanie zakazu konkurencji]	797
Art. 764 ⁸ .	[Zwolnienie się z zakazu konkurencji]	797
Art. 764 ⁹ .	[Umowa z osobą niebędącą przedsiębiorcą]	797

TYTUŁ XXIV

Umowa komisu	798	
Art. 765.	[Umowa komisu]	798
Art. 766.	[Obowiązki komisanta]	801
Art. 767.	[Zawarcie umowy na korzystniejszych warunkach]	802
Art. 768.	[Cena komisowa]	802
Art. 769.	[Rzecz narażona na zepsucie; skutki zwłoki komitenta]	803

Art. 770. [Odpowiedzialność komisanta]	803
Art. 770 ¹ . (uchylony)	805
Art. 771. [Ryzyko komisanta]	805
Art. 772. [Roszczenie o prowizję]	805
Art. 773. [Ustawowe prawo zastawu]	805
TYTUŁ XXV	
Umowa przewozu	806
DZIAŁ I	
Przepisy ogólne	806
Art. 774. [Umowa przewozu]	806
Art. 775. [Pierwszeństwo <i>lex specialis</i>]	809
DZIAŁ II	
Przewóz osób	809
Art. 776. [Obowiązki przewoźnika]	809
Art. 777. [Odpowiedzialność za bagaż]	812
Art. 778. [Przedawnienie roszczeń]	812
DZIAŁ III	
Przewóz rzeczy	813
Art. 779. [Obowiązki wysyłającego]	813
Art. 780. [List przewozowy]	815
Art. 781. [Stan przesyłki]	816
Art. 782. [Dokumenty towarzyszące]	816
Art. 783. [Czasowa przeszkoda w przewozie]	817
Art. 784. [Zawiadomienie o nadejściu przesyłki]	817
Art. 785. [Uprawnienia odbiorcy]	817
Art. 786. [Przyjęcie przesyłki i listu przewozowego]	817
Art. 787. [Niemożność doręczenia przesyłki]	818
Art. 788. [Granice odpowiedzialności przewoźnika]	818
Art. 789. [Odpowiedzialność w przewozie zastępczym]	819
Art. 790. [Ustawowe prawo zastawu]	819
Art. 791. [Roszczenia po przyjęciu przesyłki i zapłacie przewoźnego]	820
Art. 792. [Przedawnienie roszczeń]	820
Art. 793. [Przedawnienie roszczeń między przewoźnikami]	821
TYTUŁ XXVI	
Umowa spedycji	822
Art. 794. [Umowa spedycji]	822
Art. 795. [Pierwszeństwo <i>lex specialis</i>]	825
Art. 796. [Odpowiednie stosowanie]	825
Art. 797. [Zwrot nienależnie pobranych należności]	825
Art. 798. [Zabezpieczenie praw dającego zlecenie]	825
Art. 799. [Odpowiedzialność za winę w wyborze]	825

Art. 800.	[Spedytor wykonujący przewóz]	826
Art. 801.	[Granice odpowiedzialności spedytora]	826
Art. 802.	[Ustawowe prawo zastawu]	826
Art. 803.	[Przedawnienie roszczeń]	827
Art. 804.	[Przedawnienie roszczeń między spedytorami i przewoźnikami]	829

TYTUŁ XXVII

Umowa ubezpieczenia	830
----------------------------------	-----

DZIAŁ I

Przepisy ogólne	830	
Art. 805.	[Umowa ubezpieczenia]	830
Art. 806.	[Nieważność i bezskuteczność]	878
Art. 807.	[Ogólne warunki i postanowienia umów a kodeks]	878
Art. 808.	[Ubezpieczenie na cudzy rachunek]	882
Art. 809.	[Obowiązek wydania polisy]	887
Art. 810.	(uchylony)	888
Art. 811.	[Kontroferta ubezpieczyciela; sprzeciw ubezpieczającego]	888
Art. 812.	[Ustanie umowy ubezpieczenia]	889
Art. 813.	[Wysokość składki]	892
Art. 814.	[Początek odpowiedzialności ubezpieczyciela]	893
Art. 815.	[Obowiązki ubezpieczającego]	895
Art. 816.	[Żądanie zmiany wysokości składki]	897
Art. 817.	[Termin spełnienia świadczenia]	898
Art. 818.	[Obowiązek zawiadomienia o wypadku]	900
Art. 819.	[Przedawnienie roszczeń]	901
Art. 820.	[Wyłączenie stosowania]	904

DZIAŁ II

Ubezpieczenia majątkowe	905	
Art. 821.	[Przedmiot ubezpieczenia majątkowego]	905
Art. 822.	[Ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej]	908
Art. 823.	[Skutki zbycia umowy ubezpieczenia]	922
Art. 824.	[Granice odpowiedzialności ubezpieczyciela]	925
Art. 824 ¹ .	[Wysokość sumy ubezpieczenia]	928
Art. 825.	(uchylony)	929
Art. 826.	[Obowiązki ubezpieczającego w razie wypadku]	929
Art. 827.	[Zasady odpowiedzialności ubezpieczyciela]	931
Art. 828.	[Regres ubezpieczeniowy]	934

DZIAŁ III

Ubezpieczenia osobowe	942	
Art. 829.	[Zakres przedmiotowy ubezpieczeń osobowych]	942
Art. 830.	[Wypowiedzenie umowy]	946
Art. 831.	[Uposażenie]	946

Art. 832.	[Bezskuteczność uposażenia; przejście uprawnień]	948
Art. 833.	[Samobójstwo ubezpieczonego]	949
Art. 834.	[Ograniczenie zarzutu podania nieprawdziwych danych]	949
TYTUŁ XXVIII		
Przechowanie		950
Art. 835.	[Umowa przechowania]	950
Art. 836.	[Wynagrodzenie za przechowanie]	961
Art. 837.	[Sposób przechowania]	961
Art. 838.	[Zmiana miejsca i sposobu przechowania]	962
Art. 839.	[Zakaz używania rzeczy]	962
Art. 840.	[Oddanie rzeczy zastępcy]	962
Art. 841.	[Odpowiedzialność przechowawcy]	963
Art. 842.	[Rozliczenie między stronami]	963
Art. 843.	[Odpowiedzialność solidarna]	964
Art. 844.	[Żądanie zwrotu i odebrania]	964
Art. 845.	[Depozyt nieprawidłowy]	965
TYTUŁ XXIX		
Odpowiedzialność, prawo zastawu i przedawnienie roszczeń utrzymujących hotele i podobne zakłady		968
Art. 846.	[Zakres odpowiedzialności]	968
Art. 847.	[Wygaśnięcie roszczeń]	976
Art. 848.	[Przedawnienie roszczeń]	976
Art. 849.	[Granice obowiązku naprawienia szkody]	976
Art. 850.	[Ustawowe prawo zastawu]	978
Art. 851.	[Przedawnienie roszczeń]	979
Art. 852.	[Zakłady kąpielowe]	979
TYTUŁ XXX		
Umowa składu		980
Art. 853.	[Umowa składu]	980
Art. 854.	[Wyłączenie stosowania]	981
Art. 855.	[Odpowiedzialność i obowiązki przedsiębiorcy składowego]	982
Art. 856.	[Obowiązek ubezpieczenia rzeczy]	982
Art. 857.	[Obowiązek ochrony interesów składającego]	982
Art. 858.	[Zawiadomienie składającego]	983
Art. 859.	[Rzecz narażona na zepsucie]	983
Art. 859 ¹ .	[Uprawnienia składającego]	983
Art. 859 ² .	[Uprawnienie do łączenia rzeczy]	983
Art. 859 ³ .	[Ustawowe prawo zastawu]	983
Art. 859 ⁴ .	[Przedłużenie umowy]	984
Art. 859 ⁵ .	[Wypowiedzenie umowy]	984
Art. 859 ⁶ .	[Skutki nieodebrania rzeczy]	984
Art. 859 ⁷ .	[Wezwanie do odebrania rzeczy]	984

Art. 859 ⁸ . [Wygaśnięcie roszczeń składającego]	984
Art. 859 ⁹ . [Przedawnienie roszczeń]	984

TYTUŁ XXXI

Spółka	985
Art. 860. [Umowa spółki cywilnej]	985
Art. 861. [Wkład; domniemanie równych wkładów]	998
Art. 862. [Odpowiednie stosowanie przepisów o sprzedaży i najmie]	999
Art. 863. [Udział wspólnika]	1000
Art. 864. [Odpowiedzialność solidarna]	1002
Art. 865. [Prowadzenie spraw spółki cywilnej]	1005
Art. 866. [Reprezentacja spółki cywilnej]	1008
Art. 867. [Udział wspólnika w zyskach i w stratach]	1010
Art. 868. [Podział i wypłata zysków]	1010
Art. 869. [Wystąpienie wspólnika ze spółki cywilnej]	1011
Art. 870. [Wypowiedzenie udziałów przez wierzyciela osobistego]	1012
Art. 871. [Rozliczenie ze wspólnikiem występującym]	1012
Art. 872. [Wejście spadkobierców do spółki cywilnej]	1014
Art. 873. [Domniemanie trwania spółki cywilnej]	1015
Art. 874. [Rozwiązanie spółki cywilnej]	1015
Art. 875. [Podział majątku]	1016

TYTUŁ XXXII

Poręczenie	1020
Art. 876. [Umowa poręczenia]	1020
Art. 877. [Konwersja nieważnego poręczenia]	1033
Art. 878. [Poręczenie za przyszły dług]	1033
Art. 879. [Zakres zobowiązania poręczyciela]	1037
Art. 880. [Opóźnienie dłużnika]	1040
Art. 881. [Odpowiedzialność solidarna]	1040
Art. 882. [Wygaśnięcie zobowiązania poręczyciela]	1042
Art. 883. [Zarzuty przysługujące poręczycielowi]	1042
Art. 884. [Zawiadomienie dłużnika]	1043
Art. 885. [Zawiadomienie o zapłacie długu]	1044
Art. 886. [Zawiadomienie o wykonaniu zobowiązania]	1044
Art. 887. [Odpowiedzialność wierzyciela]	1044

TYTUŁ XXXIII

Darowizna	1045
Art. 888. [Umowa darowizny]	1045
Art. 889. [Bezpłatne przysporzenia niebędące darowizną]	1055
Art. 890. [Forma]	1055
Art. 891. [Odpowiedzialność darczyńcy]	1057
Art. 892. [Odpowiedzialność za wady]	1057
Art. 893. [Polecenie darczyńcy]	1057

Art. 894. [Wypełnienie polecenia]	1059
Art. 895. [Odmowa wypełnienia polecenia]	1060
Art. 896. [Odwołanie darowizny niewykonanej]	1060
Art. 897. [Niedostatek darczyńcy]	1062
Art. 898. [Odwołanie darowizny z powodu rażącej niewdzięczności]	1062
Art. 899. [Przebaczenie obdarowanemu]	1079
Art. 900. [Forma odwołania darowizny]	1082
Art. 901. [Żądanie przedstawiciela ustawowego ubezwłasnowolnionego]	1085
Art. 902. [Wpływ zasad współżycia społecznego]	1086
TYTUŁ XXXIII¹	
Przekazanie nieruchomości	1087
Art. 902 ¹ . [Umowa przekazania nieruchomości]	1087
Art. 902 ² . [Wyłączenie odpowiedzialności za wady]	1088
TYTUŁ XXXIV	
Renta i dożywocie	1089
DZIAŁ I	
Renta	1089
Art. 903. [Umowa renty]	1089
Art. 903 ¹ . [Forma]	1090
Art. 904. [Termin płatności]	1090
Art. 905. [Skutki śmierci osoby uprawnionej]	1090
Art. 906. [Odpowiednie stosowanie]	1091
Art. 907. [Zmiana wysokości renty]	1091
DZIAŁ II	
Dożywocie	1106
Art. 908. [Umowa dożywocia]	1106
Art. 909. (uchylony)	1110
Art. 910. [Chwila przeniesienia własności nieruchomości]	1110
Art. 911. [Śmierć jednego z dożywotników]	1113
Art. 912. [Niezbymalność]	1113
Art. 913. [Zmiana dożywocia na rentę; rozwiązanie umowy]	1113
Art. 914. [Skutki zbycia nieruchomości przez zobowiązanego]	1122
Art. 915. [Odpowiednie stosowanie]	1123
Art. 916. [Żądanie uznania umowy za bezskuteczną]	1124
TYTUŁ XXXV	
Ugoda	1125
Art. 917. [Ugoda]	1125
Art. 918. [Uchylenie się od skutków prawnych ugody]	1133

TYTUŁ XXXVI

Przyrzeczenie publiczne	1136
Art. 919. [Przyrzeczenie publiczne]	1136
Art. 920. [Zasady nagradzania]	1139
Art. 921. [Nagroda konkursowa]	1139

TYTUŁ XXXVII

Przekaz i papiery wartościowe	1141
--	------

DZIAŁ I

Przekaz	1141
Art. 921 ¹ . [Przekazanie świadczenia]	1141
Art. 921 ² . [Przyjęcie przekazu; przedawnienie roszczeń]	1143
Art. 921 ³ . [Odwołanie przekazu]	1145
Art. 921 ⁴ . [Przekaz w dług]	1145
Art. 921 ⁵ . [Skutki w stosunku waluty]	1145

DZIAŁ II

Papiery wartościowe	1145
Art. 921 ⁶ . [Definicja]	1145
Art. 921 ⁷ . [Zwolnienie z długu]	1148
Art. 921 ⁸ . [Papiery wartościowe imienne]	1149
Art. 921 ⁹ . [Papiery wartościowe na zlecenie; indos]	1149
Art. 921 ¹⁰ . [Puszczenie w obieg dokumentu na okaziciela]	1149
Art. 921 ¹¹ . [Złożenie przedmiotu świadczenia do depozytu]	1150
Art. 921 ¹² . [Przeniesienie praw z dokumentu na okaziciela] ...	1150
Art. 921 ¹³ . [Zarzuty dłużnika]	1151
Art. 921 ¹⁴ . [Umarzanie papierów wartościowych]	1151
Art. 921 ¹⁵ . [Znaki legitymacyjne]	1151
Art. 921 ¹⁶ . [Odpowiednie stosowanie]	1152

WYKAZ SKRÓTÓW

Acta UL FI	Acta Universitatis Lodziensis. Folia Iuridica
Acta UNC	Acta Universitatis Nicolai Copernici. Nauki Humanistyczno-Społeczne. Prawo
Acta UW	Acta Universitatis Wratislaviensis. Prawo
Admin.Publ.	Administracja Publiczna
Admin.Publ.SKiM	Administracja Publiczna. Studia Krajowe i Międzynarodowe
AIS	Acta Iuris Stetinensis
Annales UMCS	Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska
BGP	Biuletyn Generalnej Prokuratury
Bibl.Orz.	Biblioteka Orzecznictwa. Orzecznictwo do kodeksu zobowiązań i przepisów związkowych, Księgarnia Powszechna, Kraków-Warszawa
BMS	Biuletyn Ministerstwa Sprawiedliwości
BSN	Biuletyn Sądu Najwyższego
BSP	Białostockie Studia Prawnicze
Czas.Adw.Polsk., Dz.Woj.Zach.	Czasopismo Adwokatów Polskich, Dział Województw Zachodnich
Czas.PiE	Czasopismo Prawnicze i Ekonomiczne
Czas.Sędz.	Czasopismo Sędziowskie
DPP	Demokratyczny Przegląd Prawniczy
EP	Edukacja Prawnicza
EPS	Europejski Przegląd Sądowy
FI UW	Folia Iuridica Universitatis Wratislaviensis
Fin.Kom.	Finanse Komunalne
Forum Praw.	Forum Prawnicze
Gł.Adw.	Głos Adwokatów
Gł.Gosp.	Głos Gospodarczy
Gł.Prawa	Głos Prawa
Gł.Sąd.	Głos Sądownictwa
GP	Gazeta Prawnicza
GS	Gazeta Sądowa
GSiP	Gazeta Sądowa i Penitencjarna
GSP	Gdańskie Studia Prawnicze
GSP-Przegl.Orz.	Gdańskie Studia Prawnicze. Przegląd Orzecznictwa
GSW	Gazeta Sądowa Warszawska
GSW-NKZ	Gazeta Sądowa Warszawska – Nowy Kodeks Zobowiązań
IC	Izba Cywilna. Biuletyn Sądu Najwyższego

- IKAiR** Internetowy Kwartalnik Antymonopolowy i Regulacyjny
- Inf.Pr.** Informacja Prawnicza
- IPP TBSP UJ** Internetowy Przegląd Prawniczy TBSP UJ
- Kort.Przepl.Praw.** Kortowski Przegląd Prawniczy
  - KP** Kontrola Państwowa
  - KPN** Krakowski Przegląd Notarialny
  - KPP** Kwartalnik Prawa Prywatnego
  - KSP** Krakowskie Studia Prawnicze
- Kwartalnik AGd** Kwartalnik Sądowy Apelacji Gdańskiej
- Kwartalnik PCiK** Kwartalnik Prawa Cywilnego i Karnego
  - M.P.H.** Monitor Prawa Handlowego
  - M.Pr.Bank.** Monitor Prawa Bankowego
  - M.Pr.Pracy** Monitor Prawa Pracy
  - Mł.Jurysta** Młody Jurysta
    - MoP** Monitor Prawniczy
  - MPHiW** Miesięcznik Prawa Handlowego i Wekslowego
  - M.Pod.** Monitor Podatkowy
  - N.Pal.** Nowa Palestra
    - NP** Nowe Prawo
    - NPN** Nowy Przegląd Notarialny
  - OG** Orzecznictwo Gospodarcze
  - OPSN** Orzecznictwo powojenne Sądu Najwyższego w sprawach cywilnych, wybór i opracowanie W. Święcicki, Łódź 1948
  - OSAP** Opolskie Studia Administracyjno-Prawne
  - OSN** Orzecznictwo Sądu Najwyższego (od 1945 r. do 1962 r.)
  - OSN IPC** Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izby Pierwszej Cywilnej (dotyczące b. Królestwa Kongresowego) z lat trzynastu (1917–1929 łącznie), red. A. Słomiński, Łódź 1931
  - OSNAPIUS** Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych (od 1995 r. do 2002 r.)
    - OSNC** Orzecznictwo Sądu Najwyższego, Izba Cywilna (od 1995 r.)
    - OSNCP** Orzecznictwo Sądu Najwyższego, Izba Cywilna, Izba Pracy i Ubezpieczeń Społecznych (od 1963 r. do 1994 r.)
  - OSNC-ZD** Orzecznictwo Sądu Najwyższego, Izba Cywilna – Zbiór Dodatkowy
    - OSNP** Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych (od 2003 r.)
  - OSNPG** Orzecznictwo Sądu Najwyższego – Biuletyn Prokuratury Generalnej
  - OSP** Orzecznictwo Sądów Polskich
  - OSPIKA** Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
  - OSwSG** Orzecznictwo Sądów w Sprawach Gospodarczych
    - Pał.** Palestra
    - PES** Problemy Egzekucji Sądowej
    - PiA** Prawo i Administracja

PiM	Prawo i Medycyna
PiP	Państwo i Prawo
PiS	Państwo i Społeczeństwo
PiŻ	Prawo i Życie
PiZS	Praca i Zabezpieczenie Społeczne
PN	Przegląd Notarialny
PN AE	Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu
PN PR	Prace Naukowe Politechniki Radomskiej
PN UŚ	Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego
POiPPS	Przegląd Orzecznictwa i Piśmiennictwa z Zakresu Prawa Spółdzielczego
PP	Państwo Prawne
PPC	Polski Proces Cywilny
PPE	Przegląd Prawa Egzekucyjnego
PP-E	Przegląd Prawno-Ekonomiczny
PPH	Przegląd Prawa Handlowego
PPHZ	Problemy Prawne Handlu Zagranicznego
PPiA	Przegląd Prawa i Administracji
PPP	Przegląd Prawa Publicznego
PPPM	Problemy Prawa Prywatnego Międzynarodowego
Pr.Gosp.	Prawo Gospodarcze
Pr. i Pod.	Prawo i Podatki
Pr.Adm.Kościół	Prawo – Administracja – Kościół
Pr.Asek.	Prawo Asekuracyjne
Pr.Bank.	Prawo Bankowe
Pr.Med.Elek.	Prawo Mediów Elektronicznych
Pr.Rol.	Prawo Rolne
Pr.Sp.	Prawo Spółek
Probl.Alkohol.	Problemy Alkoholizmu
Probl.PHZ	Problemy Prawne Handlu Zagranicznego
Probl.Pr.Przew.	Problemy Prawa Przewozowego
Probl.Praw.	Problemy Praworządności
Probl.UG	Problemy Ustawodawstwa Gospodarczego
Probl.WPMEiP	Problemy Współczesnego Prawa Międzynarodowego, Europejskiego i Porównawczego
Prok. i Pr.	Prokuratura i Prawo
Przegl.Geod.	Przegląd Geodezyjny
Przegl.Legis.	Przegląd Legislacyjny
Przegl.Orz.Podat.	Przegląd Orzecznictwa Podatkowego
Przegl.POŚ	Przegląd Prawa Ochrony Środowiska
Przegl.Podat.	Przegląd Podatkowy
Przegl.Polic.	Przegląd Policyjny
Przegl.Pr.Wyzn.	Przegląd Prawa Wyznaniowego
Przegl.Prawn. UAM	Przegląd Prawniczy Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza

- Przegl.Prawn. UW** Przegląd Prawniczy Uniwersytetu Warszawskiego
- Przegl.Sejm.** Przegląd Sejmowy
- Przegl.Ubez.** Przegląd Ubezpieczeń
- PS** Przegląd Sądowy
- PSiA** Przegląd Sądowy i Administracyjny
- Psych.Pol.** Psychiatria Polska
- PUG** Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
- PUSiG** Przegląd Ubezpieczeń Społecznych i Gospodarczych
- PwD** Prawo w Działaniu
- PZP** Prawo Zamówień Publicznych
- R.Pr.** Radca Prawny
- R.Pr. ZN** Radca Prawny. Zeszyty Naukowe
- RAiP** Roczniki Administracji i Prawa
- RNP** Roczniki Nauk Prawnych KUL
- Rej.** Rejent
- RiP** Rodzina i Prawo
- Rozpr.Ubezp.** Rozprawy Ubezpieczeniowe
- RPEiS** Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
- Rzesz.ZN** Rzeszowskie Zeszyty Naukowe. Prawo i Ekonomia
- SC** Studia Cywilistyczne
- SEWr** Studia Erasmiana Wratislaviensia
- SI** Studia Iuridica
- SIMTK** Studia i Materiały Trybunału Konstytucyjnego
- SIA** Studia Iuridica Agraria
- SIL** Studia Iuridica Lublinensia
- SIS** Studia Iuridica Silesiana
- SIT** Studia Iuridica Toruniensia
- Sł.Prac.** Służba Pracownicza
- SP** Studia Prawnicze
- SP-E** Studia Prawno-Ekonomiczne
- SPiA** Studia Prawnicze i Administracyjne
- SPO** Systematyczny Przegląd Orzecznictwa. Dział Cywilny. Księgarnia L. Frommera, Kraków
- SPP** Studia Prawa Prywatnego
- SPPAiE** Studenckie Prace Prawnicze, Administratywistyczne i Ekonomiczne
- SPU** Studia Prawnoustrojowe
- ST** Samorząd Terytorialny
- St.Pr.RiM** Studia Prawnicze. Rozprawy i Materiały
- St.Pr.Wyzn.** Studia z Prawa Wyznaniowego
- St.Ubezp.** Studia Ubezpieczeniowe
- SZN UMCS** Studenckie Zeszyty Naukowe Universitatis Mariae Curie-Skłodowska
- TPP** Transformacje Prawa Prywatnego

- Wiad.Prawn.** Wiadomości Prawnicze
Wiad.Ubezp. Wiadomości Ubezpieczeniowe
Wil.Prz.Praw. Wileński Przegląd Prawniczy
    WMP Współczesna Myśl Prawnicza
    Wok. Wokanda
    WPP Wojskowy Przegląd Prawniczy
Zb.Urz. Zbiór Urzędowy Orzeczeń Sądu Najwyższego (od 1917 r. do 1939 r.)
ZC Lege Artis Zeszyty Cywilistyczne Lege Artis
    ZN AE Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej (w Krakowie, Katowicach lub Poznaniu)
    ZN IBPS Zeszyty Naukowe Instytutu Badania Prawa Sądowego
    ZNSA Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego
    ZN PGiH Zeszyty Naukowe Prawa Gospodarczego i Handlowego
    ZN PWSZ Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy
        ZN UE Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie
        ZN UG Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Gdańskiego
        ZN UJ Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego
        ZN UŁ Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego
    ZN UMK Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika. Prawo
    ZN URz Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego
    ZN USz Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego
    ZN UWr Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Wrocławskiego
    ZN WSE Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Ekonomicznej
    ZN WSIZiA Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Informatyki, Zarządzania i Administracji
    ZN WSZiP Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Zarządzania i Prawa
        ZPAMS Zeszyty Problemowo-Analityczne Ministerstwa Sprawiedliwości
        ZP BAS Zeszyty Prawnicze Biura Analiz Sejmowych
    ZP UKSW Zeszyty Prawnicze Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego
    ZP TBSP UJ Zeszyty Prawnicze Towarzystwa Biblioteki Słuchaczy Prawa UJ
    ZP WSEiA Zeszyty Prawnicze Wyższej Szkoły Ekonomii i Administracji
ZS KNWPiA UAM Zeszyt Studencki Kół Naukowych Wydziału Prawa i Administracji UAM

PRZEDMOWA DO TOMU III

I.

Twierdzi się trafnie, że przepisy prawa prywatnego, albo inaczej – prawa cywilnego, to prawo tzw. szarego człowieka, czyli każdego z nas, prawo, z którym stykamy się na co dzień i na co dzień musimy je stosować, znosząc niekiedy jego trudy albo – częściej – czerpiąc z wielu jego dobrodziejstw. Jest to więc prawo powszechne, prawo codziennego użytku, równe i dostępne dla każdego, tkwiące u podłoża niemal wszystkich naszych stosunków, wszystkich działań i zaniechań. Podpowiada ono, jak należy postąpić w sytuacjach, których nie możemy sami regulować albo których – mimo takiej możliwości – nie uregulowaliśmy, bo nie chcieliśmy tego uczynić albo nie umieliśmy. Jest także remedium na konflikty i spory; dzięki niemu wiemy, kto ma rację, a kto jej nie ma, i jak należy rozstrzygnąć powstały spór.

Ale nie zawsze tak było. Prawo prywatne upowszechniło się dopiero w XIX wieku, z chwilą nadejścia epoki kodeksów, które wtedy właśnie zaczęły powstawać i przybierać nowoczesną formę. Były naturalnym efektem rozwoju prawa oraz szeroko rozumianej legislacji, ale także odpowiedzią na przemiany i oczekiwania społeczne oraz cywilizacyjne. Gdy w dniu 1 maja 1808 r. na ziemię polskie wkraczał uroczyście Kodeks Napoleona z 1804 r., wytyczający na wiele dziesiątek lat zręby europejskiego – i nie tylko – prawa cywilnego, prasa warszawska pisała: „Zdaje się, że cała ludność stolicy zebrała się na ulicach i okryła wszystkie domy od Kościoła Katedralnego do Pałacu Rządowego (Kraasińskich). Płeć piękna po galeriach i oknach, muzyka w różnych miejscach porozstawiana”. Sporo w tym było zapewne wyrazów swoistego uwielbienia patrona Kodeksu, upamiętnionego w jego tytule, ale bez wątpienia czuło się także radość i uznanie, wzmagane tęsknotą za prawem dla wszystkich, równym i powszechnym, przynajmniej w takim rozumieniu, jakie wówczas było do wyobrażenia.

Wejście Kodeksu Napoleona do porządku prawnego obowiązującego na ziemiach polskich mocą imperialnej decyzji zaborcy stało się także podwaliną polskich przedsięwzięć kodyfikacyjnych, na które musieliśmy czekać jeszcze ponad 100 lat. Wcześniej, w okresie Pierwszej Rzeczypospolitej, nasze osiągnięcia prawodawcze były skromne i nietrwałe. W Koronie nie powstał uporządkowany zbiór praw, jakim w Wielkim Księstwie Litewskim były Statuty wydane w latach 1529, 1566 i 1588. Odpowiedzią na rodzące się w Europie Zachodniej pierwsze „ruchy kodyfikacyjne” (np. niemieckie Landrecht lub francuskie Wielkie Ordonanse) był zapewne projekt kodeksu Andrzeja Zamoyskiego z 1776 r. (projekt tzw. prawa ziemskiego) oraz projekt kodeksu Stanisława Augusta z 1792 r. przygotowany przez Hugona Kołłątaja, zapowiedziany w Konstytucji 3 Maja uroczystym nakazem: „Nowy kodeks praw cywilnych i kryminalnych przez wyznaczone przez

sejm osoby spisać rozkazujemy”. Oba kodeksy nie odegrały jednak większej roli; kodeks Zamoyskiego spotkał się ze sprzeciwem duchowieństwa i magnaterii, a kodeks Stanisława Augusta – ograniczony zresztą tylko do prawa karnego – upadł z powodów czysto politycznych. Z dzisiejszej perspektywy, z oczywistych względów, trudno im także przypisać jakiegokolwiek istotne znaczenie jury-sprudencyjne.

W Polsce w wieku XIX prawo prywatne rozwijało się i krzepło wraz z prawami zaborców. Powstały zasadniczo trzy porządki, wszystkie mające swe korzenie w Kodeksie Napoleona (*Code Napoléon*), obowiązującym na ziemiach centralnych pozostających pod wpływem Rosji i w wielu punktach z nim zbieżne, chociaż – kształtowane i rozwijające się według własnych reguł, tradycji i potrzeb – nie tak jak on nowoczesne i „przyszłościowe”. Na ziemiach zajętych przez Monarchię Austro-Węgierską od 1812 r. funkcjonował kodeks cywilny austriacki z 1811 r. (*Allgemeine Bürgerliche Gesetzbuch*), tylko kilka lat młodszy od Kodeksu Napoleona, nieco jednak staroświecki, kazuistyczny, z natury postfeudalny i przez to dość daleki od rodzącego się właśnie liberalnego kapitalizmu. Z kolei w Niemczech, w cesarstwie przewodzonego przez dynastię pruską, obowiązywał kodeks cywilny niemiecki, układany ponad 20 lat, uchwalony w 1896 r. i wprowadzony w życie w 1900 r. Kodeks szeroko czerpał z kodyfikacji francuskiej i austriackiej, był jednak dziełem „ciężkim” i nazbyt szczegółowym, co znacznie utrudniało jego percepcję i stosowanie. Do dzisiaj podkreśla się natomiast towarzyszącą jego tworzeniu staranność, wierność zastosowanym konstrukcjom teoretycznym oraz względną nowoczesność.

Trzeba wspomnieć także o ziemiach wschodnich, niewchodzących w skład Królestwa Polskiego, gdzie obowiązywało przestarzałe prawo rosyjskie, zawarte przede wszystkim w części I tomu X Zводу Praw, a także o Spiszu i Orawie, pozostających pod działaniem prawa węgierskiego. Rodzimą próbą kodyfikacyjną podjętą w wieku XIX był zamiar ustanowienia kodeksu cywilnego obowiązującego w Królestwie Kongresowym – powstała nawet pierwsza księga tego kodeksu – jednak wraz z upadkiem powstania listopadowego zamiar ten został poniekąd porzucony.

Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości – już w 1919 r. – powołano Komisję Kodyfikacyjną, której zadaniem było ujednostajnienie prawodawstwa oraz jego unifikacja. Na plan pierwszy poszło prawo cywilne, gdyż na jego obszarze było stosunkowo najmniej różnic międzydzielnicowych, a poza tym istniała pilna potrzeba unormowania stosunków gospodarczych, a zwłaszcza eliminacji licznych, niesprzyjających rozwojowi interesów lokalnych oraz partykularyzmów. W łonie Komisji od samego początku ścierały się dwa odmienne spojrzenia na przyszłą kodyfikację: galicyjskie, a ściślej krakowsko-lwowskie, stosunkowo liberalne, z uwzględnieniem w niezbędnym zakresie pojawiających się wówczas postulatów socjalnych, oraz warszawskie, hołdujące modnej w owym czasie socjologicznej szkole prawa. Z punktu widzenia dogmatycznego natomiast cały czas konkurowały ze sobą koncepcje romańska i germańska, uzupełniane pierwiastkami przenikającymi z ustawodawstwa szwajcarskiego i hiszpańskiego, a także skandynawskiego i bałkańskiego. Nowe kodyfikacje miały być jednak

„owocem własnej, oryginalnej myśli polskiej, nie zaś naśladownictwem cudzych wzorów, wyrobionych w odmiennych warunkach historycznych”.

W wyniku prac Komisji w 1933 r. – po długiej i pełnej kontrowersji dyskusji – powstał, a następnie z dniem 1 lipca 1934 r. wszedł w życie kodeks zobowiązań, normujący całokształt prawa obligacyjnego, tj. jego część ogólną i szczegółową. Kodeks zobowiązań był uznawany za dzieło nowoczesne i oryginalne, znakomite od strony legislacyjnej, dalekie od kazuistyki i elastyczne. Uregulowania nie doczekało się natomiast, mimo zaawansowania prac, prawo rzeczowe, spadkowe i rodzinne, a także – z wyjątkiem niektórych unormowań zawartych w kodeksie zobowiązań – część ogólna prawa cywilnego. W tym zakresie wciąż obowiązywało prawo dzielnicowe, uzdatniane i dostosowywane do potrzeb nowego państwa.

Po zakończeniu drugiej wojny światowej, po przystosowaniu kodeksu zobowiązań do nowych warunków ustrojowych oraz doraźnym unormowaniu pozostałych dziedzin prawa prywatnego, przeważnie w drodze dekretów, niemal od razu przystąpiono do prac nad stworzeniem jednolitego kodeksu cywilnego. Prace nad kodeksem rozpoczęły się pod koniec lat 40. i trwały około 14 lat. W latach 1960, 1961 i 1962 ogłoszono trzy kolejne wersje projektu z uzasadnieniem, przy czym wersja ostatnia stała się podstawą projektu wniesionego do Sejmu. Kodeks cywilny został uchwalony w dniu 23 kwietnia 1964 r. i wszedł w życie z dniem 1 stycznia 1965 r.

II.

Twórcy kodeksu cywilnego, choć powstawał on w okresie niesprzyjającym rozwojowi prawa prywatnego, w czasach, w których usilnie zwalczano zachodnią, „burżuazyjną” myśl prawniczą, zdołali ocalić i uwspółcześić wiele przedwojennego dorobku Komisji Kodyfikacyjnej, ucieleśnionego w kodeksie zobowiązań oraz w komisyjnych projektach prawa rzeczowego i spadkowego. W ten sposób w kodeksie cywilnym znalazło się wiele konstrukcji stworzonych i przetestowanych w ustawodawstwie francuskim, niemieckim i austriackim, funkcjonującym w wolnej Polsce także w ramach prawa dzielnicowego. Z tego względu w znacznym stopniu ocalał i zachował aktualność bogaty dorobek myśli prawniczej z przełomu wieku XIX i XX oraz z okresu międzywojennego, a także z czasów powojennych poprzedzających wejście w życie kodeksu cywilnego. To samo dotyczy orzecznictwa Sądu Najwyższego, który powstał już w dniu 1 września 1917 r. i od razu rozpoczął swą działalność judykacyjną. Liczne instytucje stanowiące element prawa dzielnicowego obowiązującego w Polsce przed wojną stały się zatem przedmiotem rozstrzygnięć także polskiego Sądu Najwyższego. Wiele z nich zachowało aktualność, a zwłaszcza te, które dotyczą instytucji recypowanych do kodeksu zobowiązań, a następnie do kodeksu cywilnego. Orzeczenia te są wciąż chętnie wykorzystywane w praktyce sądowej oraz w nauce, co dotyczy także pozycji piśmiennictwa, aktualnych do dzisiaj lub mających z przepisami kodeksu cywilnego ścisły związek.

Dorobek piśmienniczy i orzeczniczy łączący się z kodeksem cywilnym, pochodzący z wieku XIX oraz z okresu międzywojennego, jest rozproszony, nierzadko

zapoznany, ale zawsze trudno dostępny dla współczesnego „zwykłego” prawnika, który chce dotrzeć do poszukiwanej lub oczekiwanej pozycji szybko i bez większego mozółu. Dawne publikacje prawnicze wielokrotnie miały charakter nieregularny, a nakłady były niewielkie, przy czym wiele egzemplarzy i roczników bibliotecznych zaginęło bezpowrotnie w pożodze wojennej. Dzisiejszych oczekiwań nie spełniają ówczesne bibliografie, szczegółowe i rzetelne, ale bardzo trudne do korzystania. Dotyczy to zarówno bibliografii Karola Estreichera (starszego)¹, także w wersji elektronicznej², jak i polskiej bibliografii prawniczej XIX i XX wieku Adolfa Suligowskiego³, obu sporządzonych na wysokim poziomie naukowym, ale jednak mało przydatnych z praktycznego punktu widzenia⁴. Bibliografii praktycznych, użytecznych w owym czasie nie sporządzano, podobnie jak usystematyzowanych zbiorów piśmiennictwa i orzecznictwa. Owszem, sporadycznie ukazywały się takie, ale miały charakter efemeryczny i fragmentaryczny. Przykładem z dziedziny prawa prywatnego może być zbiór orzecznictwa opracowany przez Jakóba Reinholda⁵ lub zbiór Adama Słomińskiego⁶. Przez pewien czas w formie wymiennokartkowej prowadzono „Bibliotekę Orzecznictwa” (red. różni⁷) oraz „Systematyczny Przegląd Orzecznictwa” (red. Ignacy Rosenblüth). Interesującą inicjatywą był wychodzący od stycznia 1938 r. miesięcznik „Prasa Prawnicza” (red. Adam Daniel Szczygielski), jedyny tego typu periodyk wydawany w Europie, mający na celu przegląd wszystkich ukazujących się wówczas czasopism prawniczych, których wychodziło ok. 50.

Okres powojenny jest opracowany dużo lepiej i dokładniej, głównie dzięki *Polskiej Bibliografii Prawniczej*, wydawanej przez Instytut Nauk Prawnych PAN od 1962 r.⁸, a także *Bibliografii prawa i postępowania cywilnego* Zbigniewa Trybalskiego, obejmującej lata 1945–1981, oraz – będącej jej kontynuacją, mniej jednak dokładną – *Bibliografii prawa i postępowania cywilnego* Alfreda Goli i Tadeusza Żyznowskiego, obejmującej lata 1982–1990. Opracowania te to klasyczne opracowania bibliograficzne oparte na metodzie podmiotowo-przedmiotowej, która zapewnia względną rzetelność oraz odnalezienie pozycji znanych, ale nie ułatwia poszukiwania pozycji nieznanymi, według kryterium bardziej szczegółowego niż szeroko określany „przedmiot”. Z tego względu w praktyce prawniczej bardzo przydatne i łatwe w użyciu są opracowania bibliograficzne osadzone na osnowie i strukturze kodeksu, ułożone i posegregowane według

---

¹ Karol Estreicher, *Bibliografia polska*, wydawana od 1872 r. Dzieło kontynuowali: syn Stanisław i wnuk Karol (do 1951 r.).

² <https://www.estreicher.uj.edu.pl/home/>

³ Adolf Suligowski, *Bibliografia prawnicza polska XIX i XX wieku*, Warszawa 1911. Za lata 1911–1912 uzupełnił ją Roman Longchamps de Berier.

⁴ W 1935 r. ukazała się jeszcze, zawierająca jednak wiele opuszczeń, bibliografia obejmująca lata 1930–1934 (Artur Miller, *Bibliografia prawnicza za okres pięcioletni 1930–1934*, Warszawa 1935). Źródła wskazują także na bibliografię Stanisława Łoży za lata 1918–1929 (Warszawa 1930), ale nie udało mi się do niej dotrzeć.

⁵ *Polskie orzecznictwo cywilne dla b. zaboru austriackiego za lata 1918–1929*, Lwów 1930.

⁶ *Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izby Pierwszej Cywilnej (dotyczące b. Królestwa Kongresowego) z lat trzy-nastu (1917–1929 włącznie)*, Łódź 1931.

⁷ Redaktorem działu cywilnego był Tadeusz H. Godłowski.

⁸ Zeszyt pierwszy, obejmujący lata 1949–1959, ukazał się w 1962 r. pod redakcją Karola Koranyiego.

jego artykułów (paragrafów, ustępów). Jedynym bodajże takim opracowaniem dotyczącym kodeksu cywilnego był dotychczas *Kodeks cywilny – piśmiennictwo i orzecznictwo* Marka Gintowta i Stanisława Rudnickiego (Warszawa 1973 i 1979). Ambitnych, choć przedwcześnie poniechanych prób, podjął się także Paweł Suski (*Kodeks cywilny w orzecznictwie i piśmiennictwie*, Warszawa 1996, 1997).

Oddawany teraz w ręce P.T. Czytelników tom jest kolejnym – trzecim, ze względu na objętość wydawanym w dwu częściach – tomem takiego właśnie opracowania, wychodzącego naprzeciw oczekiwaniom praktyki, wypełniającego istotną lukę wydawniczą oraz stanowiącego remedium na niedostatki współczesnych publikacji. Wydawnictwo Wolters Kluwer zdecydowało się wydać w formie książkowej – a później zapewne także w formie elektronicznej – moje zbiory bibliograficzne dotyczące kodeksu cywilnego, kodeksu postępowania cywilnego oraz kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, gromadzone od prawie 40 lat, najpierw w formie tradycyjnej, a od 28 lat w formie elektronicznej, obejmujące obecnie – w dziedzinie prawa cywilnego – ok. 70 000 pozycji, w tym ponad 30 000 orzeczeń Sądu Najwyższego, oraz grubo ponad 30 000 pozycji piśmiennictwa. Zbiór obejmuje ok. 12 000 orzeczeń i tyleż pozycji piśmiennictwa dotyczących kodeksu cywilnego albo wiążących się z nim ściśle lub pośrednio. Pozycje piśmiennicze w tomie III obejmują okres od 1828 r., a orzeczenia Sądu Najwyższego od 1917 r. Wszystkie składają się na cztery tomy edycji pt. *Kodeks cywilny – orzecznictwo, piśmiennictwo*. Każda pozycja jest przypisana (tagowana i indeksowana) do konkretnego artykułu (paragrafu) kodeksu, z którym jest związana, a całość opatruje znak „GUDI-LEX”, noszony przez moje zbiory od chwili ich powstania.

III.

Orzeczenia ułożono w porządku chronologicznym, natomiast piśmiennictwo – w porządku alfabetycznym według nazwisk autorów. W kilku przypadkach – dla przejrzystości i wygody Czytelnika – podzieliłem orzeczenia i pozycje piśmiennictwa według kryterium rzeczowego (np. w art. 391, 415 i 417) albo podporządkowałem je kolejnym paragrafom danego artykułu (np. w art. 361, 363, 417¹, 444, 445 i 446). Orzeczenia oraz pozycje piśmiennictwa dotyczące kwestii ogólnych lub wieloaspektowych (np. monografie) zostały ułożone pod pierwszym artykułem właściwego tytułu (działu), ewentualnie w grupie orzeczeń zatytułowanej „ogólne”.

Orzeczenia (pozycje piśmiennictwa) wiążące się ściśle z kilkoma artykułami zostały umieszczone pod każdym z nich; tezy sformułowane w punktach – jeżeli było to możliwe i uzasadnione – zostały rozdzielone, inne powtórzone we właściwym miejscu. Chroni to Czytelnika przed uciążliwym systemem odsyłaczy tekstowych.

Wiele orzeczeń publikowano, zwłaszcza przed wojną, w różnych czasopiśmiech z niejednakowym brzmieniem tezy. Wynikało to z tego, że tylko stosunkowo nieliczne rozstrzygnięcia Sądu Najwyższego, upowszechniane w zbiorze urzędowym, miały swoją tezę oficjalną, pozostałe natomiast były formułowane przez redaktorów poszczególnych periodyków, według ich uznania i wycucia.

Przyjąłem zasadę, że orzeczenie publikowane w zbiorze urzędowym zachowuje brzmienie uwidocznione w tym zbiorze, natomiast w innych wypadkach dokonałem wyboru tezy najlepiej oddającej istotę rozstrzygniętego zagadnienia.

W dążeniu do zachowania oryginalnego brzmienia tezy nie usuwałem z tekstu określeń dzisiaj już w swej werbalnej warstwie nieaktualnych. Chodzi o dawne nazwy niektórych instytucji prawnych lub nieistniejące już organy, o uchylone akty prawne, stare oznaczenia artykułów kodeksów itd. W takich sytuacjach moja ingerencja ograniczyła się do umieszczenia w nawiasie kwadratowym określenia (oznaczenia) współczesnego. Niekiedy określenia nieaktualne lub przestarzałe zostały zaznaczone czcionką wyróżniającą (kursywą), kiedy indziej całkiem zbędne fragmenty tezy zostały pominięte z pozostawieniem śladu w postaci wielokropka. W dość licznych przypadkach przedstawiłem także krótkie fragmenty uzasadnień orzeczeń; funkcjonują one w zbiorze jako samodzielne tezy albo jako dopełnienie tez oficjalnych.

Każde orzeczenie jest opatrzone informacją o procesowej formie jego wydania, datą, sygnaturą oraz wszystkimi adresami, pod którymi zostało opublikowane. Adresy dotyczą publikacji tradycyjnych (papierowych) i nie obejmują w zasadzie tylko dzienników lub czasopism o charakterze publicystycznym. Jeżeli do orzeczenia opublikowano głosę, notkę, notę, omówienie lub komentarz, to fakt ten znajduje szczegółowe zaznaczenie, obejmujące autora oraz miejsce publikacji. W tej grupie informacji ujęte są również wszystkie wypowiedzi zawarte w przeglądach orzecznictwa oraz opracowaniach (artykułach) poświęconych omówieniu danego orzeczenia. Stosunkowo duży odsetek orzeczeń stanowią orzeczenia niepublikowane w zbiorach papierowych. Są to orzeczenia najnowsze, które nie doczekały się jeszcze publikacji, albo takie, które nigdy – z różnych powodów – nie zostały w ten sposób upowszechnione.

Zgodnie z przyjętą zasadą w zbiorze umieszczone są wszystkie orzeczenia gdziekolwiek i kiedykolwiek opublikowane, a niepublikowane tylko te, które uznałem za ważne, istotne lub z innych powodów godne upowszechnienia. To jest mój autorski wybór, nieunikniony w czasach, gdy „zalew” orzeczeń ukazujących się w obiegu powszechnym osiągnął już rozmiary, których ogarnąć niepodobna. Należy pamiętać, że Sąd Najwyższy wydaje rocznie tysiące orzeczeń – o różnej wadze jurystycznej i społecznej, także błahych i powtarzających się – zatem ich publikowanie bez ograniczeń jest pozbawione sensu; zamiast dotarcia do poszukiwanej informacji, szczegółowej lub znajdującej względny stopień uogólnienia, czytelnicy są przytłoczeni nadmiarem informacji bez jakiegokolwiek nośności merytorycznej. Rozumna i kompetentna selekcja zapobiega niekontrolowanemu rozrostowi publikacji oraz ułatwia rozeznanie tego, co jest istotne i ważne.

Sprzyja temu także dokonane przeze mnie – przy użyciu stosownego ideogramu – wyróżnianie poszczególnych orzeczeń według kryteriów:

bardzo ważne – !!!

ważne – !!

warte uwagi – !

Czytelnik, rzucając okiem, rychło wyłowi orzeczenia, którym należy poświęcić szczególną uwagę. I w tym wypadku ta swoista waloryzacja orzeczeń jest dziełem

autorskim; wyróżnienie konkretnego orzeczenia nie oznacza jednak, że inne są mniej ważne lub nawet nieważne. Ostateczna kwalifikacja należy do Czytelnika, który zazwyczaj wie, czego poszukuje i co ma dla niego znaczenie.

Zadnych wyróżnień nie zawierają natomiast pozycje piśmiennictwa; jak wspominałem, wszystkie zostały ułożone w porządku alfabetycznym według nazwisk autorów, a zapisy bibliograficzne, oprócz nazwiska i imienia, obejmują tytuł dzieła oraz miejsce publikacji – w wypadku czasopism z określeniem tytułu, numeru i strony. Jeżeli dana pozycja stanowi część dzieła zbiorowego, jest to wyraźnie zaznaczone, ze wskazaniem redaktora (redaktorów) całości, a także tomu, miejsca i roku wydania oraz strony. W tytułach pozycji starszych, pochodzących z XIX w., w niektórych wypadkach uwspółcześilem archaiczną pisownię tytułu, dostosowując ją do obecnych zasad. Czynilem to jednak tylko wtedy, gdy zapis oryginalny utrudniał zrozumienie albo brzmiał dzisiaj rażąco sztucznie. Ingerencje te są jednak doprawdy nieliczne, niewielkie i nie deformują oryginału.

W wykazach piśmiennictwa pomiąłem podręczniki, opracowania systemowe, komentarze, zbiory orzecznictwa, wzory pism procesowych oraz bibliografie. Pozycje te – dotyczące prawa cywilnego w całości – są powszechnie znane oraz na stałe obecne w bibliotekach i księgarniach. Pomiąłem także poradniki popularne, artykuły publicystyczne, recenzje, doraźne notki polemiczne i przeglądy orzecznictwa; autorzy i adresy przeglądów są uwzględnieni przy orzeczeniach, których dotyczą. To samo dotyczy glos (komentarzy, notek itp.), w związku z czym i w tym wypadku Czytelnik powinien poszukiwać wiadomości o nich przy konkretnych orzeczeniach. Taki sposób prezentacji tych form piśmienniczych jest wystarczający, a sama treść tezy orzeczenia stanowi zazwyczaj dostateczny wyznacznik tematu glosy.

Krótko mówiąc, wystarczy, żeby Czytelnik zmagający się z jakimś problemem prawnym lub odczuwający niedostatek wiedzy sięgnął do wykazów orzecznictwa i piśmiennictwa umieszczonych pod określonym artykułem kodeksu cywilnego, a znajdzie tam wszystkie orzeczenia dotyczące tego artykułu lub kwestii prawnej w tym artykule unormowanej wydane przez Sąd Najwyższy w okresie od 1919 do 2018 r., a także wszystkie wypowiedzi piśmiennictwa opublikowane w latach 1828–2019. Pozycje związane z daną kwestią luźniej znajdzie Czytelnik pod innymi artykułami danego tytułu (działu), ewentualnie w innych miejscach wybranych w drodze „pandektowych” skojarzeń lub na podstawie dyktowanych wiedzą i doświadczeniem wskazówek. Jak wspomniano, orzeczenia oraz pozycje piśmiennictwa dotyczące kwestii ogólnych lub wieloaspektowych (np. monografie) zostały ułożone pod pierwszym artykułem właściwego tytułu (działu), ewentualnie w grupie orzeczeń zatytułowanej „ogólne”.

Jednocześnie Czytelnik ma pełną gwarancję, że pod wytypowanym artykułem nie spotka orzeczeń ani pozycji piśmiennictwa przypisanych tam przypadkowo, błędnie lub pozostających bez żadnego związku z unormowaną w tym artykule kwestią.

USTAWA

z dnia 23 kwietnia 1964 r.

KODEKS CYWILNY¹

(tekst jedn. Dz.U. z 2018 r. poz. 1025; zm.: Dz.U. z 2018 r. poz. 1104, poz. 1629, poz. 2073, poz. 2244; z 2019 r. poz. 80)

(...)

---

¹ Niniejsza ustawa dokonuje w zakresie swojej regulacji transpozycji dyrektywy 2000/31/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 8 czerwca 2000 r. w sprawie niektórych aspektów prawnych usług społeczeństwa informacyjnego, w szczególności handlu elektronicznego w ramach rynku wewnętrznego (dyrektywa o handlu elektronicznym) (Dz. Urz. WE L 178 z 17.07.2000, str. 1; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 13, t. 25, str. 399).

TYTUŁ VII

WYKONANIE ZOBOWIĄZAŃ I SKUTKI ICH NIEWYKONANIA

DZIAŁ I

WYKONANIE ZOBOWIĄZAŃ

Art. 450. [Świadczenie częściowe]

Wierzyciel nie może odmówić przyjęcia świadczenia częściowego, chociażby cała wierzytelność była już wymagalna, chyba że przyjęcie takiego świadczenia narusza jego uzasadniony interes.

ORZECZNICTWO

Wierzyciel, odmawiając przyjęcia jednego z równych sobie świadczeń ciągłych (powtarzających się), opartych na tej samej umowie, i oświadczając równocześnie, że ich w ogóle także w przyszłości przyjmować nie będzie, popada tym samym w zwłokę co do całości wynikającego z umowy świadczenia, i dłużnik nie ma wówczas obowiązku ofiarowywać wierzycielowi każdej poszczególnej części swego świadczenia.

orzeczenie SN z 22 marca 1935 r., C.III. 320/34, Gł.Sąd. 1935/10, s. 753

Zaległość w zapłacie części raty komornego [czynszu] jest w rozumieniu art. 206 k.z. [art. 450 k.c.] zaleganiem z zapłatą tej raty komornego [czynszu].

orzeczenie SN z 8 sierpnia 1937 r., C.III. 1568/37, OSP 1937, poz. 509; Bibl.Orz., k.z., dział XXI, poz. 3; SPO, t. 2, poz. 1 do art. 370–418 k.z.

Istotna różnica pomiędzy zaliczeniem jednego świadczenia na poczet drugiego (art. 450 i 451 k.c.) oraz potrąceniem (art. 503 w związku z art. 498 k.c. i w związku z art. 87 k.p.) sprawia, że mogą być zaliczane na poczet wynagrodzenia za pracę (wynagrodzenie za czas pozostawania bez pracy) świadczenia spełnione przez pracodawcę częściowo (w ratach), choć niemające jednoznacznie charakteru zaspokojenia wierzytelności pracownika z tego tytułu.

wyrok SN z 20 marca 2009 r., I PK 195/08, OSNP 2010/21–22, poz. 260

PIŚMIENNICTWO

- Babiarz Piotr, *Spełnienie świadczenia w obrocie bankowym*, MoP 2002/10, s. 475
- Bieniek Gerard, *Problematyka prawna zobowiązań pieniężnych. Pojęcie, miejsce i czas spełnienia, sposoby zabezpieczenia, wygaśnięcia zobowiązań pieniężnych*, Bydgoszcz 1993
- Dąbrowa Janina, *Wykonanie zobowiązań (w:) System prawa cywilnego*, t. 3, cz. 1, *Prawo zobowiązań – część ogólna*, red. Z. Radwański, Ossolineum 1981, s. 714
- Domański Ludwik, *Przepisy ogólne o sposobie i miejscu wykonania zobowiązań. Instytucje kodeksu zobowiązań. Komentarz teoretyczno-praktyczny*, Warszawa 1936, t. 2, s. 737
- Dworak Maria, *Niektóre przypadki wygaśnięcia zobowiązania*, Rej. 1993/10, s. 66
- Dyoniak Andrzej, *Wygaśnięcie zobowiązania z innych przyczyn niż zaspokojenie wierzyciela*, NP 1985/2, s. 47
- Gersdorf Mirosław, *Wykonanie zobowiązania pieniężnego*, PUG 1960/1, s. 7
- Górecka Katarzyna, *Wykonywanie zobowiązań pieniężnych za pomocą elektronicznych instrumentów płatniczych*, ZC Lege Artis 2012/4, s. 41
- Kawulski Arkadiusz, *Wybrane problemy prawne związane z kartą płatniczą*, Glosa 1996/2, s. 1
- Klein Alfred, *Wykonanie umowy i odpowiedzialność (w:) Instytucje prawne w gospodarce narodowej. Studia prawne*, red. L. Bar, Ossolineum 1981, s. 266
- Kuropatwiński Jarosław, *Umowne rozporządzenie wierzytelnością przyszłą*, Toruń 2007
- Lewandowski Mariusz, *Wykonywania zobowiązań pieniężnych w polskim porządku prawnym*, Jurysta 2013/7–8, s. 42
- Pelc Weronika, *Zapłata kartą płatniczą*, cz. 1, 2 i 3, Pal. 1994/11, s. 28; Pal. 1994/12, s. 16; Pal. 1995/1–2, s. 21
- Psuliński Jerzy, *Chwila wykonania zobowiązania pieniężnego w razie zapłaty bezgotówkowej – potrzeba zmiany interpretacji (w:) Experientia docet. Księga jubileuszowa ofiarowana Pani Profesor Elżbiecie Traple*, red. P. Kostański, T. Targosz, P. Podrecki, Warszawa 2017, s. 1034
- Płonka Ewa, *Obowiązek i uprawnienie wierzyciela do przyjęcia świadczenia od osoby nie będącej dłużnikiem (w:) Prace cywilistyczne. Tom poświęcony pamięci Profesor Janiny Dąbrowy*, red. E. Gniewek, Acta UWr 1994/238, s. 107
- Popiołek Wojciech, *Roszczenie o wykonanie świadczenia w naturze. Zagadnienia kolizyjnoprawne*, SIS 1991/16, s. 77
- Popiołek Wojciech, *Wykonanie zobowiązania umownego a prawo miejsca wykonania. Zagadnienia kolizyjnoprawne*, Katowice 1989
- Smus Tomasz R., *Spełnianie świadczeń pieniężnych za pomocą pieniądza elektronicznego*, Warszawa 2010
- Stecki Leopold, *Opóźnienie wierzyciela w przyjęciu przedmiotu świadczenia (w:) Studia z prawa cywilnego. Księga pamiątkowa dla uczczenia 50-lecia pracy naukowej Prof. dr. hab. Adama Szpunara*, red. A. Rembieliński, Warszawa–Łódź 1983, s. 235
- Szejna Sławomir, *Charakter prawny wykonania zobowiązania*, PiP 2010/12, s. 79
- Szostek Dariusz, *Wykonanie zobowiązania z użyciem środków elektronicznych (w:) Handel elektroniczny. Prawne problemy*, red. J. Barta, R. Markiewicz, Kraków 2005, s. 255

- Świerczyński Marek, *Aktualne problemy płatności elektronicznych (w:) Zaciąganie i wykonywanie zobowiązań. Materiały III Ogólnopolskiego Zjazdu Cywilistów (Wrocław, 25–27 września 2008 r.)*, red. E. Gniewek, K. Górską, P. Machnikowski, Warszawa 2010, s. 445
- Świerczyński Marek, *Wykonanie zobowiązania pieniężnego przez zapłatę pieniądzem elektronicznym (w:) Handel elektroniczny. Prawne problemy*, red. J. Barta, R. Markiewicz, Kraków 2005, s. 301
- Targosz Tomasz, *W poszukiwaniu pozorów prawnego w polskim prawie cywilnym (w:) Rozprawy z prawa cywilnego, własności intelektualnej i prawa prywatnego międzynarodowego. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Bogusławowi Gawlikowi*, red. J. Pisuliński, P. Tereszkiwicz, F. Zoll, Warszawa 2012, s. 33
- Warkańko Witold, *Ogólne zasady wykonywania zobowiązań*, SP 1973/37, s. 41
- Warkańko Witold, *Wykonanie zobowiązań i skutki ich niewykonania*, Warszawa–Katowice 1965/1966
- Warkańko Witold, *Wykonanie zobowiązań i skutki ich niewykonania według kodeksu cywilnego*, PiP 1965/8–9, s. 204
- Zacharzewski Konrad, *Wpływ kodeksów deontologicznych na powstawanie, treść i wykonywanie zobowiązań umownych (w:) Zaciąganie i wykonywanie zobowiązań. Materiały III Ogólnopolskiego Zjazdu Cywilistów (Wrocław, 25–27 września 2008 r.)*, red. E. Gniewek, K. Górską, P. Machnikowski, Warszawa 2010, s. 489
- Zen., *Zwłoka wierzyciela według kodeksu Napoleona i kodeksu zobowiązań*, Notariat-Hipoteka 1934/21, s. 182
- Zoll Fryderyk, *Wykonanie i skutki niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązań (w:) System prawa prywatnego*, t. 6, *Prawo zobowiązań – część ogólna*, red. A. Olejniczak, Warszawa 2014, s. 1013
- Zoll Fryderyk, *Wykonanie i skutki niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązań (w:) System prawa prywatnego*, t. 6, *Prawo zobowiązań – część ogólna*, suplement, Warszawa 2010, s. 1

Art. 451. [Sposób zaliczenia]

§ 1. Dłużnik mający względem tego samego wierzyciela kilka długów tego samego rodzaju może przy spełnieniu świadczenia wskazać, który dług chce zaspokoić. Jednakże to, co przypada na poczet danego długu, wierzyciel może przede wszystkim zaliczyć na związane z tym długiem zaległe należności uboczne oraz na zalegające świadczenia główne.

§ 2. Jeżeli dłużnik nie wskazał, który z kilku długów chce zaspokoić, a przyjął pokwitowanie, w którym wierzyciel zaliczył otrzymane świadczenie na poczet jednego z tych długów, dłużnik nie może już żądać zaliczenia na poczet innego długu.

§ 3. W braku oświadczenia dłużnika lub wierzyciela spełnione świadczenie zalicza się przede wszystkim na poczet długu wymagalnego, a jeżeli jest kilka długów wymagalnych – na poczet najdawniej wymagalnego.

ORZECZNICTWO

Oświadczenie dłużnika przy wpłacie co do tego, jaki dług ta wpłata ma zaspokoić, może być dowodzone i zeznaniami świadków, gdyż ustawa nie wymaga, aby pomienione oświadczenie było uczynione w formie pisemnej.

orzeczenie SN z 4 października 1932 r., I C 179/32, GSW 1933/5, s. 77

Zastrzeżenie najemcy, zalegającego z zapłatą dwóch miesięcznych rat komornego [czynszu], że uiszcza ratę ostatnią, nie pozbawia wynajmującego prawa zaliczenia wpłaconej sumy na ratę dawniejszą, stosownie do art. 212 § 2 k.z. [art. 451 § 1 zdanie drugie k.c.], nie może mieć zaś w tym przypadku zastosowania § 1 tegoż art. 212 [art. 451 § 1 zdanie pierwsze k.c.], ponieważ nie chodzi tu o kilka długów z różnych tytułów, lecz o jeden dług za komorne [czynsz], płatny w ratach miesięcznych.

orzeczenie SN z 4 maja 1936 r., C.III. 781/36, Zb.Urz. 1937, poz. 26; Wiad.Prawn. 1937/3, poz. 50; PS 1937/11, poz. 611; Bibl.Orz., k.z., dział XXI, poz. 4; SPO, t. 2, poz. 2 do art. 370–418 k.z.

Niezapłacenie należności dobrowolnie przez dłużnika, lecz przekazanie jej wierzycielowi w wyniku zajęcia dokonanego przez organ finansowy wyłącza zastosowanie przepisów o zarachowaniu zapłaty.

orzeczenie SN z 14 stycznia 1957 r., 4 CR 589/55, PUG 1957/12, s. 462; PUG 1958/2, s. 75

Przepis art. 214 k.z. [art. 451 § 3 k.c.] przewiduje sposób rachowania dokonanej przez dłużnika wpłaty w przypadku istnienia kilku długów i w braku oświadczenia dłużnika, na poczet którego długu wpłaty dokonywa. Przepis ten nie uwzględnia wyraźnie przypadku, gdy jeden z długów jest w chwili dokonania wpłaty przedawniony. Dług przedawniony staje się zobowiązaniem niezupełnym, które może być przez dłużnika dobrowolnie wykonane i wówczas nie służy mu przeciwko wierzycielowi skarga o zwrot nienależytego świadczenia (art. 131 k.z. [art. 411 k.c.]). Jeśli jednak dłużnik świadczy bez wskazania, który z kilku długów chce zaspokoić, nie ma podstaw do przyjęcia, że wolą jego była zapłata długu przedawnionego przed innymi nieprzedawnionymi. Przepis więc art. 214 k.z. [art. 451 § 3 k.c.] wchodzący w zastosowanie wówczas, gdy dłużnik nie przejawia swej woli, który z kilku długów chce zapłacić, nie może być stosowany do długu przedawnionego.

orzeczenie SN z 18 czerwca 1957 r., 1 CR 456/56, OSPiKA 1958/9, poz. 228 z notką K.P.

Zastrzeżenie lokatora, zalegającego z zapłatą komornego płatnego w ratach miesięcznych, że uiszcza ostatnią ratę, nie pozbawia wynajmującego prawa policzenia zapłaty na zaległe raty.

orzeczenie SN z 27 maja 1958 r., 2 CR 508/57, RPEiS 1959/4, s. 261

Przewidziane w art. 451 k.c. prawo wskazania, na poczet którego z kilku długów wobec tego samego wierzyciela należy zarachować zapłatę, należy wyłącznie do dłużnika dokonującego zapłaty, wobec czego współdłużnicy solidarni

Tom zawiera orzecznictwo Sądu Najwyższego z lat 1917–2019 oraz piśmiennictwo z lat 1828–2019, dotyczące przepisów księgi trzeciej Kodeksu cywilnego lub zachowujące ścisły związek z jego przepisami.

Publikacja stanowi część bogatych zbiorów bibliograficznych autora, obejmujących prawie 100 000 pozycji. Całość (4 tomy) obejmie ok. 12 000 orzeczeń przypisanych do poszczególnych artykułów Kodeksu oraz tyleż pozycji piśmiennictwa. W zbiorze umieszczono wszystkie orzeczenia opublikowane – ze wskazaniem opracowanych do nich glos, notek, omówień lub komentarzy – a niepublikowane tylko te, które autor uznał za ważne, istotne lub z innych powodów warte upowszechnienia.

Czytelnik zmagający się z jakimś problemem prawnym lub odczuwający niedostatek wiedzy może sięgnąć do wykazów orzecznictwa i piśmiennictwa umieszczonych pod określonym artykułem Kodeksu cywilnego i znajdzie tam z łatwością wszystkie orzeczenia dotyczące tego artykułu lub kwestii prawnej w tym artykule unormowanej. Znaczenie poszczególnych orzeczeń zostało zaznaczone przez autora stosownymi piktogramami.

Dzieło – stanowiące owoc ponad 40-letniej bibliograficznej działalności autora – zostało sporządzone z nadzwyczajną, niespotykaną już dzisiaj skrupulatnością i rzetelnością. Jest także zapowiedzią wydania podobnych publikacji dotyczących Kodeksu postępowania cywilnego oraz Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.

Jacek Gudowski – sędzia Sądu Najwyższego od 29 lat orzekający w Izbie Cywilnej; do 2015 r. członek Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego; autor wielu cenionych na rynku publikacji z dziedziny prawa cywilnego oraz ustroju sądów – komentarzy, opracowań systemowych, artykułów i przeglądów orzecznictwa. Zgromadził bogaty zbiór zapisów bibliograficznych dotyczących prawa cywilnego, obejmujących XIX, XX i XXI wiek. W 2017 r. udzielił Krzysztofowi Sobczakowi obszernego wywiadu, który ukazał się w książce „Państwo prawa to niezależne sądy” (Warszawa 2018).

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45, FAX 22 535 80 01
ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL
WWW.PROFINFO.PL

ISBN 978-83-8160-437-6

